

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD:

İLİŞKİLER NEREYE GİDİYOR?

TEPAV|EPRI ve TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ortak Çatıştay Raporu

Mart 2006

TEPAV|EPRI & ETÜ Çalıştay Raporu Dizisi
Özel Yayın 03/06/001

Bu yayında yer alan görüşler yazarlara aittir ve kurum olarak
TEPAV ve/veya ETÜ'nün görüşleriyle bire bir örtüşmeyebilir.

Yayına Hazırlayan: İpek AYDIN

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Yayının hiçbir bölümü, Türkiye Ekonomik
Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ve TOBB – Ekonomi Teknoloji
Üniversitesi (ETÜ)'nin izni olmadan, hiçbir elektronik veya mekanik formatta ve
araçla (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vb.) çoğaltılamaz.

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD:

İLİŞKİLER NEREYE GİDİYOR?

TEPAV|EPRI ve TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
Uluslararası İlişkiler Bölümü
Ortak Çatıştay RAPORU
Mart 2006

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD:

İlişkiler Nereye Gidiyor?

Çalıştay Raporu

I. Oturum

Sunum: ABD nasıl bir dünya sistemi kurmak istiyor? Güvenlik stratejileri, ekonomisinin yönü, dış politika parametreleri neler? Çağrı Erhan

Değerlendirme: Faruk Loğoğlu

II. Oturum

Sunum: Avrupa Birliği'nin iç dinamikleri, güvenlik politikası, ekonomik kaygıları, 3. ülkelerle ilişkiler nasıl şekilleniyor? Çınar Özen

Değerlendirme: Nihat Akyol

III. Oturum

Sunum: Transatlantik ilişkilerin geleceği nasıl şekilleniyor? ABD – AB ilişkilerinin bölgesel güçlere etkisi neler? Beril Dedeoğlu

Değerlendirme: Ali Karaosmanoğlu

IV. Oturum

Sunum: ABD – AB arasında Türkiye; Türk dış politikasını belirleyen yeni parametreler neler? Mustafa Aydın

Konuşmacıların Biyografileri

Toplantı Programı

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD:

İlişkiler Nereye Gidiyor?

Çalıştay

TOBB-ETÜ Senato Salonu, 21.03.2006
Yuvarlak Masa Toplantısı

Arka Plan

Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin izlediği güvenlik politikası ancak saldırıya uğradığı taktirde karşı saldırı hakkını kullanma biçimindeydi. Türkiye ile ABD ortaklığı Soğuk Savaş'ın başlarında ekonomik yardımların yanı sıra özellikle askeri alanda bir yakınlaşma niteliği taşıyordu. Soğuk Savaş'ın ardından Avrupa'da 1989-1991 yılları arasında Berlin duvarının yıkılması, Almanya'nın birleşmesi, komünist iktidarların güç kaybetmesi ve SSCB'nin parçalara bölünmesi sonucu dünya jeopolitik haritası değişime uğradı. SSCB – ABD rekabetinin doğurduğu iki kutuplu dünya düzeninin yerini Amerika'nın hakim politikası aldı. Türk-Amerikan ilişkilerinin soğuk savaşın bittiği noktada yeniden tarif edilmesine ihtiyaç vardı; coğrafya değişti, dünya değişti, ortak düşman ortadan kalktı.

Clinton döneminde (1992-2000) izlenen stratejiler de ABD'nin dünyadaki süper güç konumunu korumaya yönelikti, ancak Bush yönetiminden farklı olarak askeri değil ekonomik güç temellerine dayanıyordu. Ekonomik üstünlüğü, askeri güçten daha yetkin gören bir politika anlayışı benimseyen Clinton yönetimi için en büyük tehdit global ekonomik krizlerdi. Türk-Amerikan ilişkileri, Clinton döneminde savunma ve güvenlik gibi konuların yanı sıra ekonomi, ticaret, enerji, bölgesel işbirliği başlıkları altında gelişti. Hem Türkiye hem de ABD bu dönemde önlerine çıkan yeni zorluklar karşısında birlikte hareket edebildiler. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dünyada demokrasilerin kazanılması, serbest piyasa mantığının götürülmesi açısından işbirliğine ihtiyaç vardı. Şiddetle, terörle birlikte mücadele edebilmeye ihtiyaç vardı. Bunların hepsi 1990-91 ile birlikte yapılabildi. Ancak 11 Eylül dünya siyasi takviminde yeni bir kırılma noktası oldu.

Amerika, 11 Eylül terör saldırılarına kendi evinde hedef olmasının ardından Amerikalıların dünyaya bakışları, dünyayı tarif edişleri değişti. Devlet politikalarında ve oluşturduğu uluslararası stratejilerde radikal bir değişim gerçekleştirdi. I. ve II. Bush dönemlerine damgasını vuran “Bush Doktrini” ile ABD askeri alanda giriştiği proaktif anlayış ile “küresel lider” olma konumunu sürdürmeyi hedefledi. Afganistan ve Irak’a yapılan askeri müdahaleler ile Orta Doğu’daki siyasi düzenin şekillenmesinde belirleyici güç oldu. Bush doktrinin dayandığı “önleyici saldırı” tezi uyarınca Bush yönetimi, Amerika’nın kendisine yönelik doğrudan bir saldırı olmaksızın tehdit olarak algıladığı hedefleri vurma hakkını kendinde gördüğünü deklare etti ve uluslararası terör ile mücadeleyi Amerika’nın siyasi gündeminin birinci önceliği haline getirdi. Bu yaklaşım, Amerika’yı uluslararası platformda daha bireysel ve öncü bir siyasi aktör konumuna taşıdı. Bush iktidarı döneminde, Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana arka plana itilen Stratejik Savunma Girişimi, “Füze Kalkanı Projesi” adıyla 2000’li yıllarda tekrar ABD’nin savunma politikasında yerini buldu. Afganistan savaşı, ardından Irak’ın işgal edilmesi Bush Doktrini ile tutarlı olmasına rağmen, dünya çapında uluslararası meşruiyet kazanamadı.

TBMM’nin 1 Mart 2003’te menfi yönde verdiği “teskere” kararı, ABD Silahlı Kuvvetlerinin Irak’a Türk topraklarından geçiş izni çıkmaması sonucunda, Amerika ile

Türkiye arasında süregelen “stratejik ortaklık” ilişkisinin sorgulanmasına yol açtı. Teskere krizi ile Türk-Amerikan ilişkileri onarılması güç bir darbe aldı. 2004 yılında, önce ikili ziyaretler, ardından Türkiye’nin “demokratik ortak” sıfatıyla ABD’deki G-8 zirvesine katılması, akabinde aynı yıl Haziran ayında Türkiye’de gerçekleşen NATO zirvesinde ABD Başkanı George Bush’un gelişi Türkiye ve Amerika arasındaki buzların yavaş yavaş çözülmesi şeklinde yorumlandı. Ancak, iki ülkenin ilişkileri ortak bir gündem üzerine inşa edilen politikalar düzeyinde yakınlaşma seviyesinde oldu. Türkiye ve Amerika arasında sağlam yeni bir işbirliği modeli oluşturulamadı ve yeni bir paradigma üretilmedi.

11 Eylül sonrası dönemde, Bush yönetiminin geliştirdiği güvenlik politikası Amerika’nın önümüzdeki dönemlerde de dış politikasının bel kemiğini oluşturacak gibi görünüyor. Irak Savaşı’nın başlangıcından bugüne dek Amerikan ekonomisine maliyetinin \$ 60 milyar olduğu dikkate alındığında, silah sanayine yapılan aşırı yatırımlarla birlikte bütçede askeri harcamalara ayrılan payın sürekli artması Amerikan ekonomisinin büyüme hızının kısa ve orta vadede yavaşlayacağı düşünülüyor.

İngiltere hariç Avrupa ülkeleri, “Bush Doktrini”ne Irak Savaşı öncesi dönemde sıcak yaklaşmadı. Ne var ki; Haziran 2003’te Avrupa Birliği Müşterek Dış Politika ve Güvenlik Politikasından sorumlu AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana’nın söylemi, “AB güvenlik stratejisinin kriz ortaya çıkmadan harekete geçmeye hazır olunması” gerektiği yönündeydi. 2003 Kasım’ında İstanbul’da yaşanan terör saldırılarında hedefler HSBC binası, İngiliz Konsoloslugu ve iki sinagogdu. 11 Mart 2004’te İspanya’nın başkentinde meydana gelen terör eylemleri, Temmuz ayında Londra’daki üç ayrı metro istasyonuna ve çift katlı otobüse düzenlenen saldırılar, Avrupa’nın ortak dış ve güvenlik politikasında küresel terörle mücadele konusunu üst sıralara taşıdı. Radikal İslamcı terör örgütlerince gerçekleştirilen eylemlerin 2004 yılında Avrupa’ya sıçramasının yanı sıra Avrupa’da son dönem iktidara gelen siyasi aktörlerin Amerika’ya yakın isimler olması Avrupa ile Amerika’nın dış politika önceliklerinin yakınlaşmasına sebep oldu. Dönemsel ayrılıklar haricinde, AB; NATO’nun, Avrupa’nın savunma ve güvenlik planlamasının merkezinde kalması konusunda hemfikir tavrını koruyor.

1 Mayıs 2004’te on yeni ülkenin Birliğe katılması, AB’yi sosyo-kültürel olarak zenginleştirdi; ancak son katılan üyelerin ekonomik performansı AB-15 kadar güçlü değildi. Her ne kadar 2010 yılında AB için, dünyanın en dinamik ve rekabetçi ekonomilerden biri haline gelme hedefi olan Lizbon stratejisinin yakalanması pek mümkün gibi görünmese de, 2006 yılı bütçe kalemlerinde en çok fon kaynağının yükseltildiği (% 4.4) alanların başında rekabet gücünü artırmaya yönelik (araştırma, enerji, ulaşım ve bilgi toplumu) harcamalar yer aldı. Avrupa’nın birlik olarak geleceği tartışıldığında ekonomik unsurlar ile beraber güvenlik stratejileri ve sosyo-kültürel yapısı AB tarafından ele alınan en sıcak konular arasında başı çekiyor.

Türkiye’nin kararlı bir biçimde AB ile 3 Ekim 2005’te üyelik müzakerelerine başlaması, Avrupa Birliği’ni Türkiye’nin en önemli “iç politika” konusu haline getirdi. Avrupa’da yükselen yabancı, özellikle de Müslüman karşıtlığı sebebiyle AB’nin bazı üyeleri zaman zaman Türkiye’nin Birliğe üyeliği konusunda endişelerini dile getiriyor. Doğu – Batı kavşağında yer alan nüfusunun tamamına yakının Müslüman olduğu Türkiye, uluslararası politikada Batı – İslam sentezi oluşturabilecek bir ülke mi? Öyle ise bile, Türkiye’nin Birliğe katılmasındaki asıl neden tabiki de “medeniyetler çatışması”nda Türkiye’ye yüklenen moderatörlük görevi olmamalı. Avrupa Birliği belli değerler ve amaçlar doğrultusunda hazırlanan prensiplerle işleyen bir sistem olarak değerlendirilmeli ve Türkiye’nin katılımı bu kriterler temelinde ele alınmalı. AB’nin oluşturmak istediği düzende ülkelerin tarihsel köklerinin yakınlığı, benzer kimliklerden gelmeleri ve kültürel yakınlıkları gibi kriterler Birliğin asıl hareket noktasını oluşturmadı. Ekonomik entegrasyon ve ülkeler arası çatışmaları sona erdirmek için supranasyonal ortaklıklar Avrupa entegrasyon projesinin temeliydi. Ancak, AB’nin izlediği genişleme stratejisinde, yukarda sayılan faktörlerin ağırlığının hiç olmadığı iddia etmek de gerçek dışı bir yaklaşım olur. Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde kültür-temelli dış politika perspektifinden uzaklaşarak, Avrupa ile entegre olabileceği daha somut alanlardaki kimliğini ön plana çıkarmasında fayda vardır.

Avrupa Birliği – Türkiye – ABD ilişkilerinin geleceğinin değerlendirilmesi için aşağıdaki sorulara ışık tutmak gerekmektedir.

Hollanda’da Theo Van Gogh’un Fas kökenli Muhammed Bouyeri tarafından öldürülmesi ile artmaya başlayan toplumlar arası gerginlik, son dönemde Danimarka’dan diğer Avrupa ülkelerine yayılan karikatür krizi ile doruk noktasına tırmandı. Türkiye’nin Batı ile Müslüman toplumlar arasında dengeleyici g işlevini üstlenmesi Müslüman toplumlarca arzu edilen bir durum mu?

Amerika’nın Orta Doğu’daki varlığı, transatlantik ilişkileri nasıl etkiliyor? Amerika nasıl bir dünya düzeni yaratmak çabası içinde? AB’nın geleceği nasıl şekilleniyor?

Türkiye’nin dünyanın en stratejik aynı zamanda da en kaotik bölgelerinden birinde yer alması kendisi ve diğer uluslararası aktörler için ne derece avantaj, ne derece dezavantaj? İran’nın uranyum zenginleştirme alışmaları, BM’nin yaptırım gücü, İran-Rusya ilişkileri, Avrupa’nın enerji bakımından Rusya’ya bağımlılığı nasıl değerlendirilmeli?

Filistin seçimlerinden galip çıkan Hamas ile İsrail gerginliği önümüzdeki dönem tırmanacak mı? Amerika ve Avrupa nasıl bir politika izleyecek? Bölgedeki diğer aktörlerin gleri neler?

I. OTURUM

ABD NASIL BİR DÜNYA SİSTEMİ KURMAK İSTİYOR?

Güvenlik Stratejileri, ABD Ekonomisinin Yönü,

Dış Politika Parametreleri Neler?

Doç. Dr. Çağrı Erhan
Ankara Üniversitesi SBF

Önümüzdeki 20 yıl içinde ABD'nin ekonomik ve askeri gücüne rakip olabilecek ülke veya ülkeler grubunun olmadığı söylenebilir

ABD'nin Mevcut Durumu

ABD 9.631.418 kilometrekarelik yüzölçümü ve 295.734.134 (2005 yılı Temmuz tahmini) kişilik nüfusuyla dünyanın en büyük ülkelerindendir. Satın alma gücü paritesine göre 12.37 trilyon dolarlık Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) ve kişi başına düşen 41.800 dolarlık gelirle dünyanın en güçlü ekonomisidir. 2004 ve 2005 yıllarında enerji girdilerinde meydana gelen maliyet artışlarına rağmen, 2004-2005 döneminde GSYİH %3,5 artmıştır. Sanayi üretimindeki artış da bir önceki yıla oranla %3,2 olmuştur. 149,3 milyonluk istihdam gücü 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının ardından yaşanmaya başlayan süreçte yükselen bir işsizlik oranı tehdidinin altına girmiş, bu oran 2005 yılı için %5,1 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranı da Clinton döneminin ardından yükselme eğilimi içine girerek 2005'te %3,2 olmuştur. ABD halkının yaklaşık %12'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Enerji kullanım oranları ABD ekonomisinin büyüklüğü konusunda ilave bir takım veriler sunmaktadır. ABD'nin yıllık elektrik üretimi 3,892 trilyon kilovat/saat, elektrik tüketimi ise 3.656 trilyon kilovat/saattir. ABD'nin günlük petrol üretimi 7,6 milyon varilken, günlük petrol tüketimi 20,03 milyon varildir. Bu rakam, ABD'nin dünya günlük petrol tüketiminin neredeyse dörtte birini (%24.80) tek başına gerçekleştirdiğini göstermektedir. ABD'nin 22,45 milyar varil ispatlanmış petrol rezervine sahip olduğu bilinmektedir. Son olarak, ABD'nin yıllık doğalgaz üretimi 550 milyar kübik metre, doğalgaz tüketimi ise yıllık 640 milyar kübik metre civarındadır.

930 milyar dolarlık ihracatına karşılık, 1,750 milyar dolarlık ithalat yapan ABD uzunca bir süredir dış açık vermektedir. 2005 itibarıyla dış açık 829,1 milyar dolardır.

2004 yılı bütçesi için tespit edilen askeri harcamalar tutarı 370,7 trilyon dolar olarak belirlenmiştir. Ancak bu bütçe, Irak ve Afganistan operasyonları için gerekli ek taleplerle 400 milyar doların üzerinde gerçekleşmiştir. 2005 yılı için de ABD'nin askeri bütçesi 400 milyar dolar civarında belirlenmiştir. 2004 yılı itibarıyla askeri harcamalar toplam GSYİH'nin %3.3'ünü oluşturmaktadır.

ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden biri ve dünyanın en büyük nükleer gücüdür.

Bütün bu veriler ve var olan eğilimler göz önünde bulundurularak, en yakın takipçileriyle ABD arasında mukayeseler yapıldığında, ülkenin dünyanın başat gücü olduğu önümüzdeki 20 yıl içinde ABD'nin ekonomik ve askeri gücüne rakip olabilecek ülke veya ülkeler grubunun olmadığı söylenebilir.

Soğuk Savaş'ın Ardından ABD'nin Küresel Yaklaşımlarındaki Dönüşüm

Soğuk Savaş'ın sona ermesini müteakip, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından geliştirdiği ve Soğuk Savaş koşullarına göre zaman zaman değişikliğe uğrattığı siyasi ve askeri stratejilerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler bir anda ortaya çıkmamış, 1990-1997 dönemine yayılan bir süreç içinde tedricen meydana gelmiştir. Bu noktadan hareketle, Soğuk Savaşın bitimini takiben, ABD'nin, ulusal güvenlik alanı başta olmak üzere temel stratejilerinde yavaş yavaş evrilen “durum saptama”, “yeni tehditleri algılama”, “yeni hedefler tespit etme”, “tehditleri bertaraf ve hedeflere ulaşmak için yeni yöntemler belirleme” aşamalarının yaşandığı ifade edilebilir.

Bu aşamaların nasıl oluşup geliştiği Bill Clinton'un 1992-2000 yıllarını kapsayan 8 yıllık başkanlık döneminde hazırlanan ulusal güvenlik stratejilerine bakılarak görülebilir.

Sovyetler Birliği'nin henüz resmen ortadan kalkmadığı Ağustos 1990-Nisan 1991 döneminde yaşanan, Soğuk Savaş'ın sonuncu ya da Yeni Dünya Düzeni'nin ilk ciddi bunalımı olan Körfez Savaşı'nın hemen ardından, Ağustos 1991'de hazırlanan “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi”nde, ABD'nin güven artışı ve şaşkınlığının izlerini birlikte görmek mümkündür (WHITE HOUSE, 1991).

“İki kuşaktır dünyayı bölen zorlu mücadele sona ermiştir. Doğu Avrupa üzerindeki Sovyet hakimiyetinin ortadan kalkması, Soğuk Savaş'ın bittiği, en önemli sorunun çözüldüğü anlamına gelmektedir. Bundan sadece üç yıl önce hayal bile edemeyeceğimiz yeni bir döneme girdik. Bu yeni dönem büyük umutlar ve belirsizlikler içermektedir” cümleleriyle başlayan yeni stratejide Soğuk Savaş sonrası belirsizlik şöyle ifade edilmekteydi:

“Yeni dönem için güvenlik stratejilerini biçimlendirmek, bugün varlığını sürdüren olağanüstü eğilimlerin tahlil edilmesini gerektirmektedir. Neyin değiştiğini ve neyin değişmediğini açıkça görmeliyiz. Tarihin önümüze serdiği fırsatları ciddi biçimde değerlendirmeli ve devam eden tehlikeleri de göz ardı etmemeliyiz.”

1991 stratejisinde askerî alanda gerçekleştirilecek bir değişim konusunda temkinli adımlar atılmasının gerekliliği de vurgulanmaktaydı. Tek ve somut bir düşman yerine, çeşitlenen ve biçim değiştiren tehdit unsurlarıyla mücadele için Amerikan ordusunun ve NATO'nun yeniden yapılanmasının önemine dikkat çekilirken, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla konvansiyonel alanda silahsızlanmaya gidilirken, yeni “düşmanların” Amerikan çıkarlarına zarar verebileceğinin altı çizilmekteydi.

Stratejide, bir yandan, “yükselmeye başlayan yeni güç merkezlerinin varlığına rağmen, ABD dünyayı siyasal, ekonomik ve askerî boyutta etkileyebilecek gerçek anlamda tek küresel güçtür” değerlendirmesiyle ABD'nin tek “süper güç” olduğu vurgulanırken, diğer yandan da, “dünyanın tüm güvenlik sorunlarını çözecek ‘dünya jandarması’ olamayız. Ama, zor durumda kalan ülkelerin yardım için yüzlerini çevirecekleri ülke olabiliriz” ifadesiyle ABD'nin artık uluslararası sorunlara müdahalede seçici davranacağının işareti veriliyordu.

Bu çerçevede, ABD'nin özgür ve bağımsız bir ülke olarak kalmasının temel güvenlik hedefi olduğunun vurgulandığı stratejide, ABD'nin aşağıdaki konulara öncelik verdiği belirtiliyordu:

a) Askerî açıdan: ABD'nin ve müttefiklerinin güvenliğini tehdit edecek her türlü saldırıyı caydırmak; hakkaniyete uygun ve denetlenebilir silahların kontrolü anlaşmalarıyla

*Selim
Kuneralp: Mega
güç ABD
çamurdan
ayaklar üzerinde
duruyor*

istikrarı artırmak, sınırlı balistik füze saldırılarını önleyecek sistemler geliştirmek ve gerekli konvansiyonel kapasiteyi zenginleştirmek; dünyada silahlanma harcamalarının kısıtlanmasına çalışmak; gelişmiş askerî teknolojiler ile nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların düşman ülke ve gruplara transferinin önüne geçmek; ABD ve müttefikleri arasında, küresel liderliğin ve sorumlulukların daha fazla paylaşıldığı daha dengeli bir ortaklık kurmak; bölgesel hakimiyet kurmak isteyen ülkeleri caydıracak, bölgesel askerî dengeleri sağlamak.

b) Ekonomik açıdan: Ulusal güvenlik ve ekonomik gücün ayrılmaz parçalar olduğundan hareketle, güçlü, müreffeh ve rekabete dayanabilir bir ulusal ekonomi oluşturmak; uluslararası pazarlara, enerji ve maden kaynaklarıyla, okyanuslara ve uzaya açılmayı güvence altına almak; pazar ilkelerine dayalı, ticaret ve yatırımı engellemeyen, istikrarlı para kurlarına sahip, açık ve genişleyen bir uluslararası ekonomiyi teşvik etmek; ekonomik gelişme ile sosyal ve siyasal ilerlemeyi sağlamak için yardım, ticaret ve yatırım politikalarını desteklemek.

c) Siyasal açıdan: Sovyetler Birliği'ndeki demokratik değişimi desteklemek; demokratik değerlere ve bireysel haklara bağlı özgür uluslar camiasını genişletmek; BM gibi uluslararası örgütleri, barışı sağlama ve dünya siyasal, ekonomik ve sosyal istikrarını sağlama konusunda daha etkin hale getirmek; Batı Avrupa'nın siyasal ve ekonomik bütünleşmesini desteklemek, NATO kapsamında Avrupa güvenlik kimliğinin oluşumuna imkan sağlamak; tüm Avrupa'ya istikrar, demokrasi ve güvenlik getirme amacına matuf olarak NATO müttefikleriyle Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) arasında yardımlaşmanın geliştirilmesini sağlamak; bölgesel ihtilafların giderilmesinde diplomatik çözüm yollarına ağırlık vermek; insan haklarının, ekonomik ve sosyal ilerlemenin teminine yönelik özgür ve demokratik kurumların gelişimine katkı sağlamak.

d) Diğer alanlar: Uluslararası terörizm başta olmak üzere, ABD'nin ve Amerikan vatandaşlarının güvenliğine yönelik yeni tehdit alanlarını ortadan kaldırmak; dış üretimi azaltma, kaçakçılıkla mücadele ve iç talebi azaltma yoluyla yasadışı uyuşturucu ticaretini engellemek; demokratik kurumlara yönelmiş, terörizm ve yasadışı uyuşturucu ticareti kaynaklı tehditleri ortadan kaldırmak.

1991 stratejisinin açıklanmasından 5 yıl sonra, Soğuk Savaş sonrasının şartlarının daha da belirginleştiği bir dönemde Başkan Bill Clinton tarafından açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi (WHITE HOUSE, 1996), 1991'de belirlenen hedeflere ulaşılmakta olduğunu ve evvelce tespit edilen güvenlik önceliklerinde büyük değişiklikler olmadığını ortaya koydu. Clinton, ABD'nin temel hedeflerini, "savaşmaya ve ülke dışına gönderilmeye her an hazır bir silahlı kuvvetle güvenliği sağlamak; ABD'nin iktisadi canlanmasını hızlandırmak ve ülke dışında demokrasiyi teşvik etmek" olarak saydığı 1996 stratejisinde, ABD'nin dünya liderliğinin "daha önce hiç olmadığı kadar gerekli" olduğunun altını çiziyordu.

Soldan sağa : Vehbi Dinçerler, B.E. Nihat Akyol, Prof. Mustafa Aydın, Prof. Güven Sak, Soli Özel

1996 stratejisinde, ulusal güvenliği güçlendirmek için ABD'nin, Ürdün ve İsrail ile Filistin ve İsrail arasındaki barış sürecine yardımcı olduğu, Bosna bunalımının çözümünde etkin rol üstlenerek Dayton Barış Antlaşması'nın imzalanmasını sağladığı, NATO ile eski Doğu Bloku ülkeleri arasında "Barış için Ortaklık" girişimini başlattığı, Rusya, Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya ile nükleer silahların sınırlandırılması yönünde yakın işbirliği ortamının yaratıldığı ve Kuzey Kore'nin nükleer programını durdurması için yoğun çaba gösterildiği ifade edilmekteydi.

Stratejide ikinci hedef olarak belirlenen, "ABD'de ve tüm dünyada refahı" sağlamak içinse ABD, NAFTA ve GATT Uruguay Raundu'nun tamamlanması için öncülük etmiş, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ /WTO) kurulması sağlanmış, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) forumlarının oluşturulmasına ön ayak olmuş, AB ile 'Atlantik Ötesi

Pazar' yaratılması için ticaret ve yatırım önündeki engellerin karşılıklı olarak azaltılması konusunda mutabık kalınmış ve Çin'e ticarete "en çok gözetilen ulus" statüsü tanınmıştır.

Son hedef olan demokrasiyi yaygınlaştırmak yönünde ABD, Güney Afrika'daki siyasal dönüşümü desteklemiş, eski Sovyet cumhuriyetlerinin ve orta ve doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşme süreçlerine yardımda bulunmuş, Kamboçya'ya destek sağlamış, tüm dünyada insan hakları ve hukukun üstünlüğünün hakim kılınmasına çalışmıştır.

"ABD'nin çıkarları" kavramı, 1998'de açıklanan "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi"nde(WHITE HOUSE, 1998) üç temel kategoride tanımlandı. "Yaşamsal Çıkarlar" başlığını taşıyan birinci kategoride, ABD'nin güvenlik ve varlığının devamına yönelik doğrudan tehditler yer almaktaydı. Buna göre, ABD'nin ya da müttefiklerinin ülke bütünlüğüne, vatandaşlarının güvenliğine, iktisadi çıkarlarına ve kritik değer taşıyan alt-yapı unsurlarına yönelik tehditler, gerektiğinde tek başına kuvvet kullanmak da dahil olmak üzere, her türlü yöntemle bertaraf edilecekti. "Önemli Ulusal Çıkarlar" başlığını taşıyan ikinci kategoride, ABD'nin varlığını doğrudan tehdit etmeyen, fakat ülkenin ve dünyanın mevcut yapısını tehlikeye düşüren olgu, davranış ve eylemler söz konusuydu. Haiti'de "demokrasinin yeniden tesisi" için ABD müdahalesi ve Bosna'daki NATO harekâtı, bu tür tehditleri ortadan kaldırmaya yönelik eylemlere örnek olarak verilmekteydi. Üçüncü kategori, "İnsani ve Diğer Çıkarlar" başlığını taşımakta ve bazı durumlarda, sırf ulusal değerler gerektirdiği için ABD'nin harekete geçebileceği ifade edilmekteydi. Doğal ve insan kaynaklı afetler ile insan hakları ihlalleri durumunda ve demokratikleşmenin desteklenmesi, ordunun sivil denetiminin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ABD'nin başka ülkelerle birlikte ya da tek başına davranabileceği belirtilmekteydi (WHITE HOUSE, 1998:5-6).

1998 stratejisinde, bir öncekine ek olarak, yabancı devletler tarafından gerçekleştirilen ABD'nin askerî, diplomatik, teknolojik ya da ticari sırlarını ele geçirmeyi hedefleyen casusluk faaliyetleriyle, kendi halklarını yönetmekten aciz, ülkelerindeki iç karışıklığı önleyemeyen, bu nedenle insani ve bölgesel bunalımlara yol açan "Başarısız Devletler" de ABD çıkarlarını tehlikeye düşüren tehditler olarak sayılmaktaydı (WHITE HOUSE, 1998:7).

Clinton yönetiminin 1999'da açıkladığı "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi" bir önceki stratejide de atıf yapılan "küreselleşme" sürecinin önemini vurgulayan, neredeyse tüm stratejiyi "küreselleşme" üzerine dayandıran bir yaklaşımla kaleme alınmıştı. Küreselleşmeye niçin bu denli değer verildiği, kavramın ABD yönetimi tarafından yapılan tanımından anlaşılmaktaydı. ABD'ye göre, " (...) küreselleşme, ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasal bütünleşmeyi hızlandıran, tüm kıtalardan insanları birbirlerine yakınlaştıran, fikirlerini, mallarını ve bilgilerini paylaşmalarına imkan sağlayan bir süreçtir." Bu genel tanımlı takip eden cümlelerde, ABD'nin küreselleşmeden ne anladığı ortaya konulmaktaydı: "Dünyanın her tarafından artan sayıda insan, demokratik yönetim, serbest pazar ekonomisi, insan haklarına ve hukuk düzenine saygı, ülkeler arasında barışı, refahı ve işbirliğini sağlamak için yeni fırsatlar yaratma gibi Amerika'nın temel değerlerini kucaklamaktadır. Bir çok eski düşmanımız, bugün, ortak hedefler için bizimle işbirliği halindedir. Küresel ekonominin dinamizmi, ticareti, kültürü, iletişimi ve küresel ilişkileri dönüştürerek, Amerikalılar için yeni iş imkanları ve fırsatlar yaratmaktadır." (WHITE HOUSE, 1999:1)

Küreselleşmenin beraberinde yeni risk unsurlarını da getirdiğinin belirtildiği stratejide, dünyanın pek çok yerinde, "suçlu" devletlerin ve etnik ihtilafların bölgesel istikrarı ve gelişmeyi tehdit ettiği, kitle imha silahları, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı gibi uluslararası suçların tüm devletler için endişe kaynağı olduğu ifade edilmekteydi (WHITE HOUSE, 1999:1).

ABD'nin kendi çıkarları açısından dünyanın her yanındaki gelişmelerle ilgilendiği stratejide şöyle ifade edilmekteydi: "Eğer küresel ekonomi istikrarsızlık içine girerse, dış pazarlar çöker ya da Amerikalılara kapatılırsa, çalışanlarımız ve işadamlarımız zarar görür. Eğer başka ülkelerin çevre konusunda belirli standartları yakalamasını sağlayamazsak, bu konudaki ulusal düzenlemelerimiz ABD'yi gereği gibi korumaya

Suat Kınıklioğlu:
*Bush gitse demokrat
yönetim gelince
benzer politikalar ile
ABD'yi yönetecektir.*

yetmeyebilir. Kısaca, Amerikan vatandaşları, diğer ulusların, refahının ve istikrarının artması, uluslararası normlara ve insan haklarına destek vermeleri, uluslararası suçlar ile mücadele yetenekleri, serbest pazara bağlılıkları ve çevreyi koruma yönündeki çabalarıyla, yakından ilgilenmektedir.” (WHITE HOUSE, 1999:1)

1999 stratejisindeki bir diğer yenilik de, “ulusal füze savunma” sitemine geniş yer ayrılmasıydı. 1998 stratejisinde sadece “füze savunması” başlığı altında ve genel hatlarıyla yer alan konu, bu kez derinlemesine ele alınmaktaydı. ABD’nin uzun menzilli kitle imha silahları geliştirmekte olan devletlerden tehdit algıladığı vurgulanarak, “Serseri devletlerden”¹ gelebilecek kıtalar arası balistik füze (ICBM) saldırısı ihtimalinin her geçen gün arttığı ifade edilmektedir. Söz konusu tehdidi ortadan kaldırmak için ABD’nin 2000 yılından itibaren, sınırlı bir füze savunma sistemini gerçekleştirme niyetinde olduğu, bunu mümkün kılmak için, 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Antlaşması’nda gerekli değişikliklerin yapılması için diplomatik müzakerelere ağırlık verileceği ifade edilmekteydi (WHITE HOUSE, 1999:16).

ABD’nin Güvenlik Stratejilerinde Clinton döneminde gerçekleşen önemli bir dönüşüm ise 2000’de geldi. Clinton dönemi boyunca, ABD ile ihtilaf halinde bulunan ve “uluslararası terörizmi desteklemekle” itham edilen Kuzey Kore, Libya, İran, Irak ve Küba gibi devletler için kullanılan “ası / serseri devlet” (rogue state) ifadesinin artık kullanılmayacağı 2000 ortalarında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından açıklandı. (Bu kavrama Bush döneminde dönüş yapılacak ve 2006 stratejisi neredeyse tamamen bu kavram eksenine oturtulacaktır).

Soğuk Savaş’ın ardından kendisini bir anda tartışmasız tek süper (hatta hiper) güç konumunda bulan ABD, artık sadece günün birinde kendisine rakip olabilecek bir gücün gelişmesini engellemeye çalışmamakta; aynı zamanda uluslararası sistemde kurduğu hegemonyanın ötesine geçerek sisteme mutlak egemenliğini (supramacy) kabul ettirmek için adımlar atmaktadır.

Kuşkusuz, 11 Eylül 2001’de meydana gelen terörist saldırıların ardından ABD’nin “küresel hegemon olma” hedefine ulaşabilmek için radikal yöntem değişikliklerine gittiğini söylemek mümkündür. Clinton döneminde gördüğümüz, yumuşak güç unsurlarını ve küreselleşmeyi kullanarak ve yönlendirerek, sadece çok gerektiği anda askeri yöntemlere başvurarak dünyaya şekil verme yaklaşımı yerini, askeri yöntemleri öne çıkaran bir yaklaşıma bırakmıştır.

Bu değişimde 11 Eylül saldırılarının ortaya çıkarttığı psikolojik etkiyi de yadsımamak gerekir. Her ne kadar, Bush yönetiminin yeni güvenlik ve dış politika doktrininin temelleri 1970’lere kadar uzanıyorsa da, doktrinin pratikte uygulanması ancak 11 Eylül saldırılarının ABD’de ve genel olarak dünyada ortaya çıkarttığı atmosferde mümkün olmuştur. Bir diğer ifadeyle, 11 Eylül saldırıları ABD’nde uzun zamandır planlarını uygulamaya koymak için fırsat bekleyen bir grup strateji uzmanına aradıkları imkanı sunmuştur. Nitekim, 11 Eylül’den önce de ABD yönetimi küresel ekonomik ve siyasi düzenin istikrarının ABD’nin hegemonyasına (kendi tercih ettikleri ifadeyle liderliğine) dayandığına inanıyordu. Fakat bu daha çok, yine kendi ifadeleriyle, "ebeveyn gözetimi" (adult supervision) yada hayırhah-yumuşak hegemonya (benevolent hegemon ve benign hegemony) gibi ifadelerle olumlandırılan ve belli ölçüde sistemdeki aktörlerin bu yapıyı zımnen kabullenmeleriyle meşrulaşan bir liderlikti. Bu yapıda, demokratik değişim, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisine yapılan vurgu ile küreselleşme olgusu öne çıkan unsurlardı. Burada ABD’ne biçilen rol, sistemin sorunsuz işlemesini sağlamaktı. Zaten sorunsuz işleyen yapı da ABD’nin liderlik konumunu sürdürmesini sağlayacaktı. (AYDIN, 2004)

11 Eylül saldırıları, uluslararası sistemde ABD’nin de kabulüyle daha dengeli bir güçler dağılımı oluşturma ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Bush’un iktidardaki ilk yılının sonlarından itibaren, artık sistem içindeki devletlerin rıza gösterdiği bir “küresel hegemon” olma niyet ve hedefinden yavaş yavaş uzaklaşmış, giderek küresel

dinamikleri tüm yönleriyle kontrol eden bir “mutlak denetleyici” olmak için adımlar atılmıştır. 1 Haziran 2002’de West Point Askeri Akademisi’nin mezuniyet töreninde konuşan Başkan Bush, 11 Eylül saldırılarının ardından o güne kadar kullandığı "terörizme karşı savaş" retoriğinin ötesine geçerek, "hayırhah hegemon" yerine açıkça mutlak kontrole (supremacy) dayanan neo-empyral bir güvenlik anlayışına işaret etmiştir. (AYDIN, 2004)

15 Eylül 2002’te açıklanan ve Bush Doktrini adıyla maruf 33 sayfalık “Ulusal Güvenlik Stratejisi”, temel olarak ABD’nin 11 Eylül 2001’de saldırıya uğradığı ve bundan böyle kendisine ve Amerikan halkına zarar verebilecek her türlü olası eylemi önlemek için gerekli tedbirlerin, hiçbir kısıtlama kabul edilmeden, alınacağı görüşü üzerine bina edilmiştir.

Stratejiye göre, ABD ortaklaşa güvenliği garanti altına almak için artık büyük devletlerin mutabakatını ve gerektiğinde ittifak oluşturmalarını bir önkoşul olarak aramayacak ve askeri gücünü tüm meydan okumaların ötesinde tutacak şekilde kendi küresel liderliğine tehdit oluşturabilecek rakiplerin doğmasına engel olacaktı. Bunu yaparken de ABD’nin geleneksel realist politikalarına (çevreleme-containment ve caydırıcılık-deterrence) ya da bir önceki başkan Bill Clinton döneminde benimsenen neo-liberal (örn. Stratejik ortaklık, küreselleşme, çok-taraflı işbirliği v.b.) politikalara dayanmayacak; bunlar yerine ön-alma (preemption) stratejisini vurgulayan yeni-muhafazakar (neo-conservative) politikalar izleyecekti.

21. yüzyılı gerçek bir Amerikan yüzyılı yapmayı hedefleyen, aslında 1997’de PNAC (Project for New American Century) ekibi tarafından başlatılan bir çaba çerçevesinde biçimlendirilen yeni-muhafazakar stratejik konsept, 20. yüzyıl boyunca birbirini kontrol altında tutan ve ABD’nin aşırı uçlara kaymasını önleyen liberal ve realist politikaların, ABD’nin gücünün artık hiçbir başka güç tarafından sınırlandırılmadığı günümüz dünyasında anlamsız kaldığını iddia etmekteydi.

Bush Doktrini (Ulusal Güvenlik Stratejisi) üç unsuru öne çıkartmaktaydı: Öncelikle, askeri, diplomatik, ekonomik ve kültürel alanlarda Amerikan hegemonyasından Amerikan mutlak kontrolüne geçişi vurgulamaktaydı. Bunu yaparken de doğal olarak çok taraflılığa karşı pozisyon almakta, Uluslararası Ceza Mahkemesine statüsüne taraf olmaya karşı çıkıyor, 1972 tarihli anti-balistik füze antlaşması Kyoto Protokolünden çekilmeyi savunuyordu.

İkinci olarak, geleneksel tehdit-merkezli askeri savunma doktrininden olanak-olasılık merkezli bir yaklaşıma geçişi vurguluyor. Böylece savunma da önleme’den (prevention) ön-alma’ya (preemption) dönüşüyordu.

Üçüncüsü, ABD kendisini mutlak doğrunun ve iyinin temsilcisi olarak görüyor, yani stratejiye bir ahlaki meşruiyet kazandırılıyordu. Bu yapılırken dinsel bazı imgelere (axis of evil, crusade against terrorism vb.) atıf yapılması dikkati çekmekteydi. Bu anlayışta ABD evrensel kuralların olmasına karşı çıkmıyor; sadece herkesi bağlayacak bu evrensel normların "mutlak doğru ve iyinin yanında olduğu kuşku götürmez" olan ABD’ye uygulanmamasını (American exceptionalism) istemekteydi (AYDIN, 2004).

Bush Doktrini’nin ilan edilmesinden yaklaşık olarak 6 ay sonra, ABD öncülüğünde Irak’a askeri müdahale gerçekleştirildi. Eş zamanlı olarak, bir yandan İsrail-Filistin anlaşmazlığına bir çözüm getirmeyi hedefleyen yeni bir plan (Powell’in 4 Aşamalı Planı) ve tüm Ortadoğu bölgesinde demokratik değerlerin yayılmasını hedefleyen, “Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika” girişimi başlatıldı. (GOKA / BOP).

2006 Yılı Ulusal Güvenlik Stratejisi

Bush Doktrini'nin 2002'de ilan edilmesinden 4, Irak operasyonundan 3 ve GOKA'nın başlatılmasından 2 yıl sonra, Beyaz Saray 16 Mart 2006'da ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Strateji belgesini açıkladı.

49 sayfalık yeni metin, Başkan Bush'un "Sevgili Amerikalılar" hitabıyla başlamakta ve ilk cümlesi olan "Amerika savaştadır" ifadesinden itibaren, tüm stratejinin aslında 2002'de ilan edilen Doktrin'le aynı minval üzerine inşa edilmektedir.

Gerek Clinton dönemindeki belgelerden, gerek 2002 belgesinden farklı olarak, 2006 belgesi, 9 bölüm halinde, bir önceki stratejiyle bunun arasında mukayeseler yapan, 2002'de ilan edilen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını ortaya koyan bir mahiyettedir.

Yeni strateji şu başlıkları içermektedir: "İnsanlık Onuru İçin Önde Gelen Emeller"; "Küresel Terörizmi Mağlup Etmek ve ABD ve Dostlarına Saldırıları Önlemek İçin İttifakları Kuvvetlendirme"; "Bölgesel İhtilafları Ortadan Kaldırmak İçin Başkalarıyla Çalışma"; "Düşmanlarımızın Bizi, Dostlarımızı ve Müttefiklerimizi Kitle İmha Silahlarıyla Tehdit Etmelerini Önleme"; "Serbest Piyasalar ve Serbest Ticaret Yoluyla Yeni Bir Küresel Ekonomik Büyüme Çağını Ateşlemek"; "Toplumları Açarak ve Demokrasi İçin Altyapılar İnşa Ederek Gelişme Dairesini Genişletme"; "İşbirliği Eylemleri için Diğer Başlıca Küresel Güç Merkezleriyle Gündem Geliştirme"; "21. Yüzyılın Meydan Okumaları ve Fırsatlarını Karşılacak Biçimde, ABD'nin Ulusal Güvenlik Kurumlarını Dönüştürme"; "Küreselleşmenin Getirdiği Fırsatlara ve Meydan Okumalara Hazırlanma".

Özellikle 1997'den sonraki stratejilerinde her zaman öncelikli yerini korumuş olan, hatta tüm stratejinin kendi üzerine bina edildiği "küreselleşme" olgusu, 2002'de olduğu gibi bu kez de ancak arka sıralarda yer almaktadır. Yukarıda ifade edilen, "tehditleri bertaraf etme ve ABD'nin üstünlüğünü tüm dünyaya yayma" yaklaşımı bu yeni stratejinin de ana fikrini oluşturmaktadır.

Clinton zamanında kullanılmamaya başlanan "rogue state" ifadesinin, Bush'un iktidarı döneminde tekrar dillendirilmesine uygun olarak, 2006 stratejisinde de bu ifadeye yer verilmekte ve özellikle, KİS üretme kapasitesi peşinde koşan İran'ın, komşuları, İsrail ve ABD için büyük bir tehdit oluşturduğunun altı çizilmektedir. Bu yapılırken, "Saddam Hüseyin'in devrilme sürecinde ortaya atılan KİS'lerin varlığı söyleminin doğru çıkmadığı" eleştirisine de cevap verilerek, her zaman gizli programlar olabileceği, yine de ABD'nin istihbarat birimlerini geliştireceği ifade edilmektedir.

Çok genel hatlarıyla Yeni Strateji, 2002'de belirlenen hedeflerin tümüne ulaşılmadığını, ABD'nin gerek kurumsal yapısını güçlendirmek suretiyle, gerek dostlarıyla yeni işbirliği ortamları yaratarak, bu amaçların gerçekleştirilmesi için çaba göstermeye devam edeceğini vurgulamaktadır.

Sonuç

ABD bugün, Başkan Bush'un ifadesiyle kendisini savaşta görmektedir. Bu savaş tam olarak kim olduğu tanımlanamayan amorf bir düşmana karşı yürütülen bir mücadeledir. "Serseri Devletler", teröristler, "kötüler" vs. bu düşman tarifi içine girmekle birlikte, herhangi bir saldırı beklenilmeden karşı müdahalede bulunulacağının vurgulanması nedeniyle, her an yeni bir devletin, ABD için "şu veya bu nedenle" tehdit olarak ilan edilmesinin mümkün olduğu "açık uçlu" bir süreç yaşanmaktadır.

Bu çerçevede, ABD'nin söz konusu stratejide başlıca düşmanlardan biri ilan ettiği İran başta olmak üzere, belirleyeceği her türlü hedefe askeri hareket yapma olasılığı sıcaklığını korumaktadır. Önümüzdeki dönem, askeri yöntemlerin öncelikli olarak kullanılacağı eylemlere gebecektir.

Çağrı Erhan: 2006 UGSB'nde Savaş stratejisi belirlenmiş, önceki stratejiler ile mukayese ve muhasebe var.

Büyükelçi O. Faruk Lo o lu, Ph.D.*
T.C. D    leri Bakanlığı

Amerika Birle  k Devletleri içinde Bulunduğu  artlar ve Pozisyonu

Ba kanlı ın sona erece i 2009 yılına kadar Bush’un d   politikada, ilk g revegeldi inden beri 11 Eylül olaylarının etkisiyle izlediği ve gözetmeye devam etmesi muhtemel ana eksenler şöyle s rlanabilir:

- ❖ Terörizmle mücadele,
- ❖ Kitle  mha Silahlarının (K S) yayılmasının  nlenmesi,
- ❖ Demokrasinin yaygınlaştırılması

Bu hedeflerle amaçlanan ülkenin ve halkın güvenliğinin sağlanmasıdır.

Başkan Bush’un aynı zamanda ekonomik parametre olarak, dünya ticaretinin serbestle mesini sağlamaya ve ülkenin enerji ihtiyacını güvence altına almaya yönelik politikalar izlemesi beklenmelidir.

Bu hususlar henüz yayınlanan “Ulusal Güvenlik Strateji” belgesinde teyid edilmiş bulunmaktadır.

Washington’un d   politikasının hedefleri arasında Avrupa ile ilişkileri onarma gayretlerini sürdürmek, NATO’nun konumunu g clendirmek, terörizmle mücadele ve Amerikan askeri mevcudiyetinin küresel konula tırılması bağlamında yeni ortaklar bulmak, Çin ile ilişkilerini kollayarak Hindistan’la sıkı ba lar kurmak, Putin’i demokratik reformlar yolu ate vik ederek Rusya ile iyi geçinmek gibi noktalar da bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Bush yönetiminin daha demokratik terörizmin ciddi sorun olmaktan çıkarılmış olduğu, daha güvenli bir dünya g rmekistedi ini ileri sürmek mümkündür. Vizyon olumludur. Ne var ki; Bush yönetiminin bu vizyonu hayata geçirmek için izlediği politikalar ve yaklaşımlar  u ana kadar oldukça başarısız, yüksek maliyetli ve hedefleri bile sorgulanabilecek  l de tutarsız olmuştur. Başkan Bush durumu iyiye geçirme şansına hala sahiptir. Dolayısıyla Bush’un önümüzdeki    yılı nasıl de erlendirece i, sadece onun Ba kanlık dönemine damgasını vurmakla kalmayıp, bütün insanlığı, bu arada ülkemizi de, yakından etkileyecek bir dönem olacaktır.

Bush yönetiminin gerek içerde, gerek dışarda özellikle Irak nedeniyle ağır eleştiriler almakta olduğu, hatta Bush politikalarının mimarları olan “neocon”ların bile Irak politikasının iflas ettiğini ileri sürmeye ba ladıkları bile bir vakıadır. Bu gidi atın de i tirilemedi i taktirde ABD iç politikası açısından eyalet, Kongre, Ba kanlık seçimlerinde Cumhuriyetçiler aleyhine sonuçlar do uraca ı da bilinmektedir. Ancak, Türkiye açısından önemli olan, başarılı veya başarısız, iyi niyetli veya değil, ABD yönetiminin izlediği politikalar karşısında Türkiye’nin hedef ve çıkarları ile uyumlu proaktif bir yaklaşım sergileyebilmesidir. Zira ABD’nin kötü politikalarını ele tirmekle kaldığımız taktirde bizim de zarar göreceğimiz kesindir. Marifet ABD’yi mümkün mertebe bize yararlı olan çizgilere  ekebilmemizdir.

* Faruk Lo o lu: “TEPAV|EPRI ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji  niversitesi tarafından 21 Mart 2006 tarihinde düzenlenen çalıştayda sözlü ve yazılı olarak tarafımdan yapılar katkılar kişisel g r   lerimi yansıtmakta olup, T.C. D    leri Bakanlığını ba lamamaktadır.”

ABD – Avrupa Birliği

ABD'nin, tüm iç ve dış sorunlarına rağmen, gerek ekonomisinin büyüklüğü, gerek askeri gücünün üstünlüğü nedeniyle, küresel plandaki çok kutupluluğa dönüşüm eğilimine rağmen, artık tek taraflı (unilateralist) bir yaklaşımla yürüttüğü bir dışilişkiler düzeninden nippeten uzaklaşmaktave çok-taraflılık (multilateralism) ilkesine giderek daha fazla dikkat etmektedir. Ancak bu demek değildir ki gerekirse ABD tek başına hareket etmeyecektir. Bu mümkündür ve ABD hala muktedirdir.

Bu bağlamda ABD, Avrupa'yla ilişkilerini büyük ölçüde onarmış bulunmakta, ABD-AB sinerjisi arttığı oranda konumu ve harekete geçme yeteneği daha da güçlenecek olan NATO, Atlantik camisinin en önemli dış politika aracı haline gelecektir. Bugün NATO'nun dört kıtada operasyonları ve varlığı bulunmaktadır.

Kuzey Atlantik İttifakı'nın (NATO) kuruluşuna ilişkin antlaşma,
4 Nisan 1949'da 12 ülkenin katılımıyla Washington'da imzalandı.

Antlaşmayı imzalayan 12 ülke: ABD, Kanada, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, Portekiz, İzlanda, İtalya.

NATO'nun üye sayısı, bugün 26'ya ulaştı. Fransa İttifak üyesi olmakla birlikte entegre askeri yapıya dahil değildir.

Washington Antlaşma'nın Tarafları, Birleşmiş Milletler Yasası'nın amaçları ve ilkelerine olan inançlarını ve bütün halklar ve bütün hükümetlerle barış içinde bir arada yaşama arzularını teyid ederler.

Demokrasi, bireysel özgürlük ve hukukun üstünlüğü ilkeleri temelinde bütün halkların özgürlüklerini, ortak miraslarını ve uygarlıklarını korumakta kararlıdırlar. Kuzey Atlantik bölgesinde istikrar ve refahın geliştirilmesini amaçlarlar. Toplu savunma ve barış ile güvenliğin korunması için çabalarını birleştirmekte kararlıdırlar.

Kaynak: Kuzey Atlantik Anlaşması, Washington DC, 4 Nisan 1949

ABD, Atlantik camiasını da yanına alarak, demokrasi, özgürlük ve insan haklarının yaygınlaştırılması iddiasını kararlılıkla sürdürecektir. Geniş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (GODKA) girişiminin hızını yitirmemesi, hatta siyasi coğrafyasının genişleyerek, Kafkasya ve Orta Asya'yı içine alması mümkündür. GODKA demokrasi, istikrar reform ve refah kavramlarına dayanan stratejik bir vizyondur. Hamas'ın seçimlerdeki zaferi aslında bu vizyonu doğrulayan bir gelişmedir. Çünkü seçimler, demokrasinin ancak bir unsuru, genelde en erken gelen unsurlarından sadece biridir.

Filistin'de demokratik bir seçim yapılmıştır ancak Filistin henüz bir demokrasi değildir. Demokrasi, istikrar, refah ve diğer değerlerin ülkemizin bulunduğu coğrafyada yükselmesi, bölgemizin güvenlik gelişmesine katkıda bulunacak, Türkiye'nin rol ve konumu ön plana çıkartacak, Atlantik camiasındaki itibarını pekiştirecektir.

Geniş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (GODKA), 8-10 Haziran 2004 tarihleri arasında ABD'nin Georgia Eyaleti'ndeki Sea Island'da düzenlenen G-8 Zirvesinde, Geniş Orta Doğu konusu ele alınmış, İlerleme ve Ortak Bir Gelecek İçin Geniş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'yle Ortaklık başlıklı bir siyasi bildiri ve bununla bağlantılı bir G-8 Reformları Destekleme Planı açıklanmıştır.

G-8 (ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Kanada, Japonya ve Rusya) tarafından Geniş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (GODKA) olarak tanımlanan bölgeye yönelik Reformları Destekleme Planı'nda ise, siyasi, ekonomik ve sosyal/kültürel reformları desteklemek amacıyla bölge ülkeleriyle ortaklık temelinde kurulması öngörülen mekanizmalar ve hayata geçirilmesi planlanan projeler sıralanmıştır.

Kaynak: ABD Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası Bilgi Programları

Belli başlı stratejik bölgesel (İran, İrak, Filistin-İsrail, Lübnan, Afganistan gibi) ve ulusüstü (terörizm, KİSlerin yayılması, yolsuzluklar, salgın hastalıklar, tabii afetler, uyuşturucu, insan ticareti, göç gibi) konularda ABD ile Avrupa farklı yaklaşımlar sergilemek yerine, işbirliği ve eşgüdüm içinde olmaları daha akla yakın ihtimallerdir.

Türkiye – ABD – Avrupa Birliği

Türkiye, hem fırsatlar, hem güçlüklerle dolu yeni ve kritik bir kavşakta bulunmaktadır.

Bölgesel ve küresel planlardaki ağırlık ve oynayabileceği rol, yapacağı tercihlere göre değişebilecektir. Türkiye, ya sözü dinlenen, varlığı aranan bir ülke olma, ya da giderek üçüncü dünyalaşan, nispeten iri ama periferik bir ülke olma seçenekleri ile karşı karşıyadır.

Ana parametre, Türkiye'nin Atlantik camiası içinde olması, kalması ve yerini pekiştirmesidir. Aksi, Türkiye'yi sonu olumsuz maceralara sürükleyecektir. Türkiye'nin gücü demokrasinin gücüyle doğru orantılıdır. Demokrasimizin temel eksenini de is laik düzenimizdir. Laik düzeni aşındırabilecek her türlü dış politika çizgisi Türkiye'yi ancak hüsrana sürükleyecektir.

ABD bakımından Türkiye önemli bir müttefik ve ortak konumundadır. ABD ile Avrupa'nın paylaştığı değerler (demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı) ve ortak çıkarlar (bölgesel ve küresel sorunların tanımı ve çözümlerine ilişkin örtüşme) Türkiye için de geçerlidir.

Bu itibarla, Türkiye ile ABD ortak bir gündeme sahiptir. Bu gündeme itibar ettiği ölçüde, uluslararası düzeyde ABD ve AB ekseninde aynayacağı rol, Türkiye'yi kilit bir ülke konumuna getirebilecektir. ABD – AB evreninde Türkiye'nin özgün bir konumu ve sesi olacaktır. Diğer bir deyişle, akılcı ve çıkarlarına uygun davranış, Türkiye'nin birçok ülke gibi ABD politikaları karşısında reaktif bir konumda kalıp, komplo teorileriyle meşgul olmak yerine sürekli danışma, iletişim ve temas suretiyle ABD yönetimini doğru yönlendirmeye çalışması olacaktır.

AB üyelik sürecini kararlılıkla sürdürmesi Türkiye – ABD ilişkilerinin sağlıklı devam etmesinin de bir koşuludur. AB üyeliği hedefini sarsaklayan veya başka arayışlara yönelen bir Türkiye, ABD açısından cazibesini süratle yitirebilecektir.

ABD ile ilişkilerimiz çerçevesinde İsrail'in de özgün konumu vardır. Amerika'daki Yahudi lobisi, Amerikan yönetimi ve Kongresi nezdinde en güçlü destek kaynaklarımızın başında gelmektedir. Yahudi lobisinin bize yönelik tavrı, ülkemizin İsrail ile ilgili konulardaki tutumuna bağlı olarak değişebilmektedir.

Türkiye'nin bugün en kuvvetli yanı coğrafyasından gelen stratejik konumu değildir. Günümüzün siyasi coğrafyası ve askeri teknolojisi özellikle ABD açısından Türkiye'yi vazgeçilmez bir ortak olmaktan çıkarmıştır.

Buna mukabil, Türkiye'nin geostratejik konumu bugün enerji konuları bakımından önem kazanmıştır. Bu avantajımızı, transit ülke olduğumuz cihetle, ancak Atlantik camiası içindeki yerimizin sağlam ve istikrarlı olduğu sürece değerlendirebileceğimiz hatırdan çıkartılmamalıdır.

Türkiye'nin mevcut konjonktürde cazibesi, laik ve demokratik yapısıdır. Terörizmin köktendinciliğin, kültürlerarası çelişkilerin ön plana çıktığı bir ortamda Türkiye, hem Atlantik camiası, hem İslam dünyası açısından önemli bir başarıyı temsil etmektedir. Batılıların yöneldiği demokrasi ile İslam ülkelerinin yönelmeleri gereken laik düzeni aynı anda hayata geçiren nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan tek ülkedir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin GODKA çerçevesinde etkin bir rol oynaması bölgenin geleceği bakımından önem taşımaktadır. Arap ve İslam ülkelerinin Türkiye gibi olmaları şart değildir. Ancak Müslüman ülkelerin ilerlemelerinin, eninde sonunda, Türkiye örneğinde olduğu gibi, demokrasi ve laiklik eksenlerinde, özellikle kadın-erkek eşitliği planında atacakları adımlara bağlı olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Türkiye'nin askeri stratejik varlığı, NATO ittifakının içindeki önemli bir değerdir. Batı'yla güçlü ilişkiler, önemli ve rolü giderek yükseleceğe benzeyen NATO içinde gerekli rolü oynayabilmemiz bakımından da elzemdir.

Atlantik camiası içinde yerini almış ve bunu AB üyeliğiyle daha da pekiştirecek bir Türkiye, yükselen güçler olan Çin ve Hindistan'la da daha rahat ilişki kurabilecektir.

Önümüzdeki en önemli sorun İran'dır. Bu konu Türkiye'yi çok zorlayacaktır. Bir yandan ABD ve AB, öbür yandan komşumuz İran'ın beklenti ve talepleri bizi sürekli meşgul edecek, zor tercihler yapmak durumunda bırakabilecektir. Bu konuda arabuluculuk rol ve gayretlerinden uzak durmamamız lazımdır. Komşu ve bir bölge ülkesi olarak bizim bir rol oynamaya kalkışmamız eşyanın doğasına aykırıdır. Zaten taraflar bize böyle bir rol de biçmemektedirler. Uluslararası topluluklarla birlikte hareket etmemiz en doğru hareket tarzı olacaktır.

II: OTURUM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN İÇ DİNAMİKLERİ

Güvenlik Politikası, Ekonomik Kaygıları, 3. Ülkelerle İlişkiler

Nasıl Şekilleniyor?

Büyükelçi Nihat Akyol, Ph.D.
TOBB

Avrupa Birliği'nin İç Dinamikleri

İyi bir dış politika, büyük ölçüde gerçekler, bir ölçüde de ümitler üzerine kurulur. Günümüzde, uluslararası ilişkilerin değişime açık, hareketli bir geçiş ortamında şekillendiği düşünülürse, AB ile ilgili değerlendirmelerde bu dengeyi öncelikle korumamız gerekecektir.

Konuyu bu çerçeveye sınırlayarak olursak aşağıdaki çıkarımlara ulaşmamız mümkün olacaktır:

Temel Soru: Tarih tekerrür eder mi?

Çok iyi bilinen nedenlerle Avrupa Birliğiyle ilişkilerimiz hiç bir zaman sakin akan bir nehir görüntüsü vermedi. Geçmişte de dalgalanmalar yaşandı. Aramızda ciddi güvensizlik bunalımları çıktı. Ancak, her iki taraf da birbirine “hayır” demedi, diyemedi. Karşılıklı ve uzun vadeli çıkarlar her zaman ağır bastı. Türkiye, son yıllarda, katılma sürecinin daha hızlı ilerlemesini istiyor. Partönerlerimiz arasında ise, hala isteksiz olanlar, müzakerelerin bağlandığı koşullar nedeniyle bu sürecin rayından çıkabileceğini değerlendirerek dirençlerini sürdürenler var. Muhtemelen bu tutumlarını bir süre daha koruyacaklar. Nitekim, Avrupa Parlamentosu 27 Ocak tarihinde, yeni genişlemeler için Birliğin “absorbtion capacity” sinin, daha iyi bir şekilde tarifini isteyen bir karar aldı. Bu yaklaşımlar, ülkemizde AB’ye olan ilginin çok azalması hatta, yaşanan sürtüşmeler nedeniyle, 70 ve 80’li yılların önemli bir bölümünde olduğu gibi kaybolması sonucuna yol açar mı? Kamuoyu araştırmalarının, son dönemde, toplumsal destek açısından işaret ettikleri nisbi gerilemeye rağmen, kanaatimizce bu olmayacak ve tarih tekerrür etmeyecektir. Bu kez, koşullar ve ortam çok farklı özellikler taşımaktadır. Bu değişimin niteliğini ortaya koymalıyız.

Avrupa Birliği Hangi Yönde Değişiyor?

Geçtiğimiz 2005 yılı Avrupa entegrasyonu sürecinin bir çok alanda tıkanıldığını birleşme sürecinin eski dinamiğini kaybettiğini gösteren gelişmelerin yaşandığı bir yıl oldu. Ancak, bunun nihai sonuçlar davet eden bir kriz olduğunu şahsen ben sanmıyorum. Nitekim, son yıllarda yeni bir Avrupa’nın doğuşuna şahit oluyoruz. Eski Doğu Blokunun 90’ların başında önce yıkılmasıyla, sonra da bu ülkelerin 10-15 yıllık bir sürecin sonunda

“aile” ye geri dönmeleriyle AB, Kıt’a Avrupasını temsil eden büyük bir örgüte dönüştü. Avrupa Anayasası referandumunda Fransa ve Hollanda’da kaydedilen gerilemeye rağmen, AB’nin güçlü bir çekim merkezi olmaya devam ettiği görülmektedir. Geçtiğimiz yaz başında yaşanan ve kurumsal olduğu kadar AB’nin kimliği ve hedefleri konusunda önemli yetersizlikleri ve bunlara ilişkin derin görüş ayrılıklarını ortaya çıkaran bu durum, halen üye ülkeleri stratejilerini çok yönlü olarak yeniden gözden geçirmeye zorlamaktadır. Etkileri sürmekte olan son krizin ardından AB’yi yenilenecek hedefler etrafında tekrar ileriye doğru harekete geçirecek sürecin en az 4-5 yıl zaman alacağı söylenebilir. Bu hedefleri irdeleyecek olursak:

a) Birliği uluslararası rekabet koşullarında destekleyecek, yeniden bir büyüme sürecine taşıyacak girişimlere öncelik verilecektir (son yıllarda büyüme oranı %2 civarında kaldı). Bu amaçla Lizbon Stratejisi reforme edilmektedir (daha çok R&D yatırımları vs). Aynı çerçevede işsizlikle daha kararlı mücadele edilecektir. Eğer bir şey yapılamaz ise 2010’da büyüme %1,8’e düşecek. Aynı tehlike MDEAU’lar için de var. Yaşalanan nüfusları nedeniyle büyüme 25 yıl sonra 4,3’den 0,9’a düşecek.

b) Yeni bir sanayi politikası için kararlılıkla çalışılmaktadır. Bu konuda somut yeni uygulamalara geçilmektedir. Avrupa’nın AB çatısı altında geçirmekte olduğu yapı değişikliği, sanayileri en iyi koşullarda üretim yapacakları yerlere yönlendirmekte, işletmeler gerektiğinde yeni üretim koşullarını ve yeni pazarları dikkate alarak yerlerini, sınır ötesi de dahil, değiştirmektedirler. Bu yeni tercihlere bağlı olarak Avrupa ekonomisinin alt yapısını oluşturan karayolları, enerji hatları (yeni bir enerji politikasına bağlı olarak), limanlar vb tesis ve hizmetlerin yeniden şekilleneceği ve yenilerinin hayata geçirileceği bir döneme girilmektedir. Birliğin tarım politikası da önemli bir revizyona tabi tutulacaktır.

c) Nüfus sorunu ve istihdam piyasasının ihtiyaçları nedeniyle mevcut göçmen politikası, liberal bir anlayışla tadil edilecektir (üye ülkelerde yer değiştiren el emeğinin genel nüfusa oranı sadece %1,5). Şu anda üye ülkelerin vasıflı ve vasıfsız iş gücüne ihtiyaçları bulunmaktadır.

d) Üye ülkeler ekonomilerinde karşılıklı mal ticaretinden daha büyük bir potansiyele sahip olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine çalışılacaktır.

e) AB üyelerinin oluşturdukları “adalet ve güvenlik alanı” derinleştirilecektir.

f) Ortak Dış ve Güvenlik Politikası güçlendirilecek, buna hizmet verecek bir AB Diplomatik Servisi kurulacaktır. ODGP, AT’nin ilk yıllarından itibaren hedef gösterilmiş ancak, üye ülkeler bu ihtiyacı önemsemekle beraber, bu alanda, hükümetlerarası işbirliğinin sınırlarını terk etmemişlerdir (1954-Avrupa Savunma İşbirliği/CED, 1970-Siyasi İşbirliği Mekanizması, Maastrich Antlaşmasında kabul edilen ODGP hedefi, Amsterdam Antlaşması çerçevesinde bu alanda kurulacak mekanizmaya ilişkin kararlar, 1998’de Solana’nın sunduğu Ortak Strateji Belgesi: Akdeniz, Ukrayna ve Rusya’ya yönelik ortak politikalar, henüz onaylanmayan yeni Anayasa Projesi çerçevesinde kabul edilen ilkeler). Oybirliği kurallarına göre şekillenen bugünkü yapıda, bununla birlikte, yapıcı çekimserlik formulu çerçevesinde oluşan “Ortak Tutum” yaklaşımı ODGP’nin ilerlemesini bir ölçüde sağlayacak bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Son günlerde yapılan bir AB içi anketin sonuçlarına göre ODGP alanında tek sesle konuşmanın önemini kabul edenler %51, bunu önemsiz görenler ise %44 civarındadır. Son yıllardaki gelişmeler ve kamuoyu yoklamalarında ifadesini bulan zayıf destek dikkate alındığında, Birliğin önümüzdeki on yıl içerisinde ODGP alanında çok güçlü bir sıçrama yapması zor görünmektedir.

g) NATO ile irtibatlı bir AB Silahlı Kuvvetlerinin kurulması yönündeki gayretlere hız verilecektir. Soğuk Savaş yıllarında Avrupa’nın savunması NATO’nun inhisarı altında idi. Bu nedenle, AB üyesi ülkeler daha çok ülkelerinin savunmasına yönelik (içe dönük) askeri stratejiler geliştirdiler. Buna karşılık bu ülkelerin bir arada ve özellikle alan dışında hareket etme olanakları gelişmedi. BAB, duyulan ihtiyaca tam hizmet

etmedi. Maastrich Antlaşmasında hedef yeniden tazelendi. Balkan krizinde AB pasif kaldı. Ancak, bu yönde bazı girişimler hızlandı (askeri yeteneklerin artırılması-NATO'nun reformu vs.). Bosna'da Fransız ve İngiliz askerleri yakınlaştılar. Saint Malo'da Fransa ve İngiltere Avrupa Savunma Kimliğinin tarifini yaptılar. Nice Antlaşmasında gerekli kurumsal yapı yaratıldı. Bugün varılan aşamada AB, Balkanlar'da kriz yönetiminden, Dünya'da (Afrika) AB askeri varlığını gösterme aşamasına ulaştı. Ancak, eksikler büyük. AB üyesi ülkeler askeri yeteneklerini artıramıyorlar. NATO'nun merkezi konumu kabul edilmekle beraber, alan dışı hareketler konusunda AB ile ABD mutabakata varamıyorlar. Ayrıca, 9/11 sonrasındaki yakınlaşmaya rağmen, Irak ABD'nin AB'ye yönelik kuşkularını artırdı. AB-ABD arasında karşılıklı güven ortamı tesis edilene kadar AGSP'de yeniden bir atılım beklenmemektedir.

h) Genişlemenin kapsamı ve niteliği yeniden düzenlenmek üzere gündeme taşınabilir. Her hal ve karda, önümüzdeki dönemde Birliğin genişlemesi bazı engellerle karşılaşabilecektir.

i) ABD ile daha iyi ilişkiler kurulması ve geliştirilmesi arzulanmaktadır. Önümüzdeki on yıl içerisinde bu yaklaşımın ABD tarafından da olumlu karşılık göreceği sanılmaktadır.

j) Henüz 14 üye ülkenin onayladığı AB Anayasası 2007 İlkbaharından itibaren yeniden gündeme getirilecektir (sondajlar üye ülke halklarının %77'sinin bunu arzuladığını göstermektedir). Bu çerçevede üye ülkeler halklarıyla daha iyi bir iletişim tesisi için gayret gösterilecektir. Bu arada yeni Anayasanın kabulüne ilişkin muhtelif senaryolar öngörülmektedir. Fransa metnin ikiye ayrılmasını önermekte, İngiltere açısından ise Anayasa'nın onaylanması konusu gündemden tamamen düşmüş gözükmektedir. Polonya'nın Konsey'deki oy ağırlıkları nedeniyle metne soğuk baktığı bilinmektedir. Şimdiye kadar 14 üye ülkenin onayladığı metnin akıbeti konusunda en somut öneriyi yapan Belçika entegrasyonu daha ileriye taşıyacak bir çekirdek, AB'nin bu metni aynen kabul etmesinden yana olduğunu açıklamış bulunmaktadır. Anayasa'nın gerçek akıbetinin önümüzdeki yıl Fransa'daki ve Hollanda'daki seçimlerden sonra belli olacağı değerlendirilmektedir.

k) Yeni AB Anayasasının, yapılacak revizyon çerçevesinde Federal niteliklerinin bir miktar geriye çekilmesiyle, bazı üye ülkelerin kalplerinde taşıdıkları "Avrupa Birleşik Devletleri" modeli artık gerçekleşmesi zor bir ütopyaya dönüşecektir.

l) AB, muhtemelen, içiçe iki halkalı bir yapıya dayanacaktır. Birinci halkanın daha ileri entegrasyon projelerini uygulaması arzulanıyorsa da, önümüzdeki on yıl içerisinde böyle bir ayrışmanın da kolay olmayacağı görülmektedir.

AB Değişim Sürecinin Ülkemiz Açısından Anlamı

İşte Türkiye, bu önemli geçiş ve değişim döneminde müzakerelere başlamakla, yarın ortaya çıkacak yapılara yön verecek tartışmalara aktif bir oyuncu olarak katılabilecek ve çıkarlarını savunabilecek bir konum kazanmaktadır. Geçmişte kaçırdığımız önemli fırsatların ardından kaderin, bir anlamda, AB'yi Türkiye'yi beklemeye, bizi de yarının siyasi ve ekonomik Avrupasından soyutlanmamız tehlikesini nihayet gerektiği şekilde dikkate almaya zorladığı görülmektedir.

Avrupa'nın siyaset ve ekonomi alanındaki önceliklerini ilgilendiren uzun dönemli çıkarlarımız, Birliğin şimdiki yapısıyla müzakereleri dinamik bir şekilde sürdürmemizi

haklı ve gerekli kılarken, bu müzakereler, ülkemizi Birliğin gelecekteki yapısının şekillendirilmesinde de bizi söz sahibi yapacaktır. Kaldı ki, her zaman ciddi bir hesaba

B.E. Nihat Akyol konuşma yaparken

dayanması gereken Tam Üyelik hedefimizin, bugün itibariyle ölçülebilen, önemli gerçekleri bulunmaktadır.

Burada ayrıca dikkat edilecek bir husus, AB'nin yukarıdaki çizgide gelişmesini arzulamayan üye ülkelerdeki bazı çevrelerin (bunların azınlıkta kalacaklarına inanılmakla beraber) AB'nin eski çekirdek bünyesinden kaynaklanan nedenlerle izlemeye devam edecekleri Türkiye'yi dışlama politikasına pabuç bırakılmamasının gereğidir.

Tam Üyelğin Ülkemiz Açısından Süregelen Önemi

- Avrupa Birliğine üye olduğumuzda GSMH, her yıl ilave olarak, %2,4 artacaktır (7,2 milyar dolar).
- Ticaretin yönü: Türkiye'nin ihracatı %13 artacaktır. AB'ye tarım ürünleri ihracatımız %34 artacaktır. İmalat sanayii ürünleri ise, %5,4 artacaktır. AB'nin de Türkiye'ye ihracatı artacaktır.
- Yatırımlar: Dış kaynaklı yatırımlar, güvenli bir ortamın oluşması nedeniyle artacaktır.
- İşletmelerin karşılıklı rekabet koşulları etkilenecek. Bu çerçevede işsiz kalabilecekler nedeniyle sosyal maliyetlerimiz artacaktır.
- Mevzuat uyumu nedeniyle maliyetlerde keza artışlar olacaktır.
- Bölgesel işbirliğine daha aktif bir şekilde katılmak mümkün olacak ve AB sanayisinin yeniden konuşlandırılmasında ülkemizin payı yükselecektir.
- Uluslararası ekonomik ilişkilerde ülkemizin pazarlık gücü artacaktır.
- Reformlar, kurumsal ve süreklilik arzeden bir temele dayanacakları için daha kolaylaşacaktır.
- Firmalarımız ölçek ekonomisinden doğan avantajlar kazanacaklardır.
- Pazar imkanlarımız (AB + Akdeniz + MDAU'lar + FTA = 600-800 milyon tüketici) genişleyecektir.
- Ülkemiz AB tek pazarının imkanlarından tam olarak yararlanacaktır.
- Ortak fonlardan yararlanma imkanlarımız genişleyecektir.
- Tam üyelik yeni imkanlar sağlamaktadır ancak, her yeni üyenin yaptığı gibi ülkemizin de doğru tercihlerde bulunması gerekecektir. AB'nin düşük büyüme hızı olan bir bütün olduğu unutulmamalıdır. Nitekim, bazı üye ülkeler yüksek teknoloji yoğun, bazıları ise, tersine tercihler yaparak başarılı olmuşlardır. Yararlanacağımız alanları mikro politikalar düzeyinde tercihlerde bulunarak şekillendirmemiz zorunluluk arz etmektedir.
- Bu çerçevede TEPAV'ın, tam üyeliğin Türk ekonomisi üzerine muhtemel etkileri bağlamında yapmakta olduğu bir çalışmanın ön sonuçlarının bugünkü görüşmelerimize yansması kanaatimce çok yararlı olacaktır. Bu çalışma Türk sanayinin AB ile ilişkilerden bugüne kadar çok olumlu etkilendiğini, bundan sonra da etkilenebileceğini göstermektedir. (1980 liberalizasyonu, 1996'da Gümrük Birliğinin tamamlanmasını ve 2001'deki ekonomik krizin ardından yaşanan toparlanma sürecini Türkiye'nin aynı çizgide başarıları olarak göremek gerekir.) Sanayi sektörü 1980 yılında 15 milyar ABD dolarından 2003 yılında 45 milyar ABD dolarına yükselerek üç kat artmıştır. Sanayi katma değerinde ortalama yıllık büyüme oranı 1980-90 döneminde %6.6 , 1990-2000 döneminde %4.2, 2001-2004 arasında ise %7.9 olmuştur. AB tam üyeliğimizin değerlendirilebilmesi için 2001'den bugüne kadar yaşadığımız ekonomik dönüşüm sürecinin bir analizini Sayın Sak yapabilir. Ben TEPAV araştırmasının şirketler kesiminin tam üyeliğin avantajlarını yakalayabilecek bir dinamik içinde olduğunu söylemekle yetineceğim. Tabiatıyla bu süreci daha da hızlandırmak için özel sektöre bir çok alanda yeni görevler düşmektedir.

Yukarıda özetlenen gerekçeler ve Türkiye ekonomisinin genel gelişme rotası tam üyelik stratejimizin nihai hedef açısından doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Tam Üyelik Hedefimizin Ülkemizin Bölgesel Plandaki Diğer Entegrasyon Gayretleriyle Çeliştiğini Söylemek Mümkün Olabilir mi?

Dünya ekonomisi girdilerinin, Dünya ticaretinin (%25) ve Dünya para rezervlerinin önemli bir bölümünün (%65) sahibi ve dış ticaretinde yılda 130 milyar fazla veren bir bloka üye olmak şüphesiz önemlidir.

Ancak AB'nin küreselleşmenin avantajlarından yararlanmak üzere, Kıt'a Avrupasını birleştirdikten sonra, şimdi de ekonomik planda doğruya doğru açılmaya başladığını göremekteyiz. Coğrafi açıdan ülkemizin merkezinde yer aldığı Avrasya önümüzdeki yılların muhtemel entegrasyon seneryoları çerçevesinde giderek ön plana çıkacaktır. Avrasya boyutunun, bugüne kadar, ülkemizde AB'ye alternatif bir boyut olarak algılandığını ve tarif edildiğini biliyorsunuz. Bugün sözünü ettiğim olgu Atlantik'den Pasifik'e kadar büyüyen bir alanı kapsamakta, bugünkü AB'yi de içine almaktadır. Geçen yıl sonunda Ankara'ya gelen Johannes F. Linn adlı bir iktisatçının TEPAV'da bizlerle paylaştığı düşünceleri ve yaptığı analizi ve aranızdan dinleyenler olmuştur. Ancak, Linn bu konuda değerlendirme yapan ilk kişi değil. Konuya Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte eğilenler oldu. Bu geniş alanın ekonomik olduğu kadar jeo-stratejik boyutta ifade ettiği anlam, Rusya'nın demokrasiye yönelmesi ve serbest Pazar ekonomisine yakınlştırılması ve de yükselen Çin ve Hindistan ekonomileriyle kurulacak ilişkilerin niteliği, tarihi ipek yolunun oluşturduğu temelde, AB siyaset planlayıcılarının geçmişte değerlendirmelerine konu oluyordu.

Bugün, coğrafi Avrasya'nın batısı ile doğusunun ekonomik planda tedrici entegrasyon sürecinin başlatılabileceğini savunmak belki çoğumuz tarafından bilim kurgu olarak algılanacaktır. Ben şahsen bu alanda gerçek bir dayanışma ortamı bulunduğuna inanıyorum. AB'nin şimdiden bu bölge ile bir yandan enerji koridorları diğer yandan ise yatırım ve sermaye hareketleri ile göç ve kaçakçılık gibi konularda ciddi incelemeler başlatmış olması ve nihayet, bu bölgenin ülkeleriyle saydığım bu alanlarda yoğun işbirliği temaslarını geliştirmekte oluşu bu inanın kaynağını teşkil etmektedir. Böyle bir gelişmenin ABD'yi mutlu etmeyeceği ortadadır. Dünya nüfusunun %69'unu, Dünya GSMH'nin %53'ünü oluşturan ve yükselen ekonomilerin yer aldığı Avrasya gerçeğinin, kısa vadede olmasa bile, uzun vadede önümüze, geleceğini değerlendiriyorum. Bugün vurgulamak istediğim husus, AB tam üyelik sürecimizin bazı gözlemcilerin ısrarla vurguladıkları üzere, ülkemizin diğer bölgesel girişimleriyle uzun dönemde çelişen bir niteliği olmayabileceğini göstermektir.

Özdem Sanberk:
Bugün 4 farklı
Avrupa var;
Schengen Avrupası,
AGSP Avrupası,
Sosyal Avrupa,
Tek Para

Tam Üyelik Müzakereleri: Başarının Şartları

- Son yıllarda ilişkilerimiz çerçevesinde önceliklerimiz Kopenhag Kriterlerinin uygulanması bağlamında ortaya çıkmıştır. Bundan böyle ve özellikle müzakereler sırasında ilişkilerimiz, ülkemizin siyasi ve ekonomik kurumlarıyla yönetim kapasitesinin başarılarına bağlı görünmektedir. Evrinsel siyaset ve yönetim değerlerine uygun bir yönetim anlayışı, kamu yönetimi reformu çerçevesindeki gayretlerimizle de desteklendiği takdirde, ülkemizin müzakere sürecinde hızla ilerlemesini kolaylaştıracaktır.

- 17 Aralık 2004 tarihli müzakerelerin başlamasına ilişkin kararın kamuoyumuzda en fazla tartışma yaratan yönü, müzakerelerin "ucunun açık olduğuna" dair hüküm olmuştur. Anayasal açıdan gerekme bile, Hükümetimizin TBMM'den, amacı sadece tam üyeliğin sonuçlandırılmasıyla sınırlı olan bir müzakere yetkisi alması, bir taraftan kamuoyumuza bu sürecin olağanüstü niteliğini gösterebilir; içeride Muhalefetle İktidar arasında temel politikamızın yönlendirilmesi konusunda görüşbirliği olduğunu sergiler, dışarıda ise, tam üyelik müzakerelerini, hedefi açısından, başka seçenekler yönünde sulandırmak için ortaya çıkabilecek eğilimlere karşı en tutarlı tedbiri oluşturabilir. Bu konudaki irademizin güçlü bir şekilde ortaya konması tam üyelik müzakereleri süresince bazılarının önerdikleri "özel ilişki" türü ve gerçek kapsamı konusunda yanıltıcı açıklamalar yapılan bir konunun gündemden düşmesini sağlayabilirdi. Bu yapılamadı. Ancak, bu tasarruf için geç de değil. İhtiyaç artarsa bana göre hala yapılabilir. Tam üyelik dışında hiç bir ilişki modelinin aday ülkeye Birlik kurumları çerçevesinde oluşan

karar süreçlerine girme hakkını vermeyeceğini çok iyi biliyoruz. Ülkemizin asıl hedefi söz konusu karar süreçlerine eşit statüde katılmak olmalıdır.

- Önemümüzdeki dönemde gündeme yol haritası niteliğinde gelmesi beklenen ve siyasi ve ekonomik reformları konu alan yeni “Katılım Ortaklığı” belgelerinin içerikleri müzakereler başladığı için daha da önem kazanacaktır. Türkiye’nin, AB’nin yeni Katılım Ortaklığı çerçevesinde önerilerini beklemeden, inisiyatif alarak, reformların içeriği konusunda kendi önceliklerine dayanan bir çerçeve tespit etmesi, henüz olgunlaşmamış veya arzu edilmeyen konuların gündeme gelmesini önleyebilecek bir yöntem olabilir. Diğer adaylarla yaşanan süreçlerde de benzer durumlar olmuş ve inisiyatifi elinde tutan adaylar AB’nin, bazen rahatsız edebilecek boyutlara varabilen baskılarını hafifletebilmişler veya tamamen bertaraf edebilmişlerdir.

- Müzakere sürecinde zamanlama ve hedeflerin tayini önem kazanmaktadır. Bu konuda sorumluluk öncelikle bize düşmektedir. Hazırlıklarımızı zamanında yapabilirsek, müzakerelerin ritmini biz tayin edebiliriz. Müzakere süreci, yol boyunca saptanacak ara hedeflerle birlikte gelişecektir. Müktesebat uyumunda izlenecek, ihtiyacımıza uygun yöntemlerin bulunması önem taşıyacaktır. AB müktesebatının Türkiye tarafından kabulü hukuki yönleri ağır basan ancak ekonomik hesaba dayanması gereken hassas bir süreçtir.

- Müzakerelerin uzunluğu konusunda ortaya atılan 10-15 yıl gibi bir süre abartılıdır ve AB gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Önemümüzdeki süreç aslında gerçek bir müzakere değil AB müktesebatının nasıl uygulanacağını tartışıldığı görüşmelerdir. Dolayısıyla, müzakereleri 5 yıl süreyle sınırlandırmak ve hazırlıklarımızı bu çerçevede tamamlamak doğru olur. 2005 Ekim’inde başlayan müzakerelerin en geç 2010’da sonuçlandırılmasını hedef almalıyız. Bu konuda Türkiye’nin izleyeceği yol haritasını kapsamlı bir şekilde ortaya koyması gerekir. Avrupa Birliği’nin 2014 yılından itibaren uygulamaya girecek bütçe döneminden önce Türkiye’yi tam üyeliğe alamayacağını ifade etmiş olması bu planımızı etkilememelidir. Nitekim, Komisyon bu konudaki önerisini yaparken 2014’de uygulamaya girecek bütçenin hazırlıklarına atıfta bulunmuştur. Bu hazırlıkların 2014’den 2-3 yıl kadar önce başladığı dikkate alınırsa, görüşmeleri 2010’da tamamlama hedefinin makul olduğu görülecektir. Bu çerçevede önemli olan tam üyeliğin getireceği dış rekabet koşullarında, şirketler kesimimizin hazırlıklarını zamanında tamamlayabilmesidir. Bu nedenle de, 2005-2010 yılları arasındaki dönemi “ekonomik dönüşüm ve hazırlık dönemi” ilan ederek tam üyelik seferberliğimizi ekonomik yönden de başlatmamız yararlı olacaktır. 2007 seçimleri nedeniyle bunu yapmanın güçlüğünü düşünenler bulunacaktır. Ancak, yapabilirsek ülkemizin kazanacağı çıkacağı muhakkaktır. Müzakere döneminde ülke ekonomisinin bütün unsurlarıyla güçlü olması ve olası krizlerden uzak durmamız büyük önem taşımaktadır.

- AB içindeki değişken dinamikleri iyi izlemeliyiz. Önemli sektör politikalarındaki değişiklikler müzakereleri doğrudan etkileyebilecektir. Müzakere süreci iç ve dış çıkarların çatıştığı bir alan oluşturacaktır. Müzakere edeceğimiz AB’nin monolitik bir yapı olmadığını ve ülke ve sektör çıkarlarının çatışan unsurlar olduğunu unutmamak gerekir. 1996’da Gümrük Birliği’nin tamamlanmasına ilişkin görüşmelerde bu konuda geniş tecrübe kazanmış bulunuyoruz. Ayrıca ortak politikaların eskiye oranla artış kaydetmesi, Birliğin önemümüzdeki yıllarda ulaşmak isteyeceği yeni hedefler, yeni genişlemeleri bundan böyle daha da zorlaştırmaktadır. Bu açıdan özel sektörümüzün gelişmeleri yakından izleyecek şekilde bilgilendirilmesi ve ihtiyaç duyulan konularda desteklenmesi önemlidir. Halen yapılan hazırlıkların yeterli seviyede olduğu söylenemez. Ancak, olumlu yönde bazı girişimler de bulunmaktadır. Örneğin, TOBB’un desteğiyle kurulan Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü (TEPAV|EPRI) bu konudaki çalışmalarını² hızla sürdürmektedir.

² TEPAV-EPRI’nin halen yürüttüğü çalışmalar: AB sürecinin Türkiye ekonomisine etki analizi; Şirketler kesiminin yeni ortama kurumsal intibakı projesi; Rekabet ortamı değerlendirme projesi; Yatırım ortamının iyileştirilmesi projesi; Gümrük Birliği’nin Türk ekonomisine etkileri raporu; Avrupa ile İletişim Projesi

- AB'nin Türkiye konusunda stratejik mülahazalarla hareket ettiği bilinmektedir. Bu nedenle söz konusu zeminde iletişim kanallarını güçlendirmemiz yararlı olacaktır. Müzakerelerin öncesinde veya hemen başında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası alanında bir girişim yaparak işbirliğimizin boyutlarını genişletmeyi deneyebiliriz. Bu konuda, kararların alındığı 2000 Nice Antlaşmasından bu yana, ilk defa aramızda ciddi bir imkan doğmaktadır.

- Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının AB üyesi ülkelerdeki karşıtlarıyla yoğun ilişkiler kurması her zamankinden daha çok önem kazanmış bulunmaktadır. Bu konuda izlenecek kapsamlı bir eylem programının ortaya çıkarılmasında yarar bulunmaktadır. Önümüzdeki dönemde, Türkiye-AB katılım sürecine karşılıklı kamuoylarında sağlanacak destek hayati önem taşıyacaktır. Bu çerçevede Rotary Kluplerinin ve üyelerinin, geçmişte olduğu gibi, önümüzdeki dönemde de, bu amaca gönülden destek vereceklerini tahmin ediyorum ve diliyorum.

- Müzakerelerin açılmasına ilişkin 17 Aralık 2004 kararı Kıbrıs sorununun gölgesinde alınmıştır. Karar vesilesiyle Kıbrıs Rum Yönetiminin Türkiye tarafından tanınması gayreti tarafımızdan sonuçsuz bırakılmıştır. Bununla birlikte ülkemiz, Ankara Anlaşmasının Güney Kıbrıs dahil genişleyen Birliğe uyumunu düzenleyecek protokolü imzalamış bulunmaktadır. Resmi tanıma anlamına gelmeyen bu işlemi takiben Kıbrıs Rumlarının, bazı üye ülkelerin de desteğiyle, müzakere sürecini tanıma konusuyla doğrudan ilişkilendirmeye yönelik girişimleri Kıbrıs sorununun, müzakere sürecini her aşamasında aksatma ihtimali taşıdığını bizlere bir kez daha hatırlatmıştır. Bu sorunun, nihai bir çözüme kadar, süreci tehdit edebileceği açık bir şekilde görülmektedir. Kıbrıs, müzakereler ilerledikçe, daha ciddi sorunlar yaratabilecektir. Bu nedenle, müzakerelerin önemli konularda kritik bir eşige ulaşmasıyla birlikte, Kıbrıs sorununun çözümünde önemli bir ilerleme sağlanması gerekecektir. Bütün bunlara rağmen, Kıbrıs sorununun sadece Türkiye üzerinde tek yanlı bir baskı oluşturacağını değerlendirmek de yanlış olur. Müzakerelere başlayan ülkemizin, bu konudaki yaklaşımlarında, Birlik içindeki ve dışındaki desteklerinin güçlenmesi beklenmelidir.

- Ülkemizin müzakere gücünü artırmaya yönelik bilgi ve eğitim ihtiyacı giderek artacaktır. Avrupa entegrasyonunu ilgilendiren hukuki, ekonomik ve idari konularda uzman yetiştirmek için bir Avrupa Akademisi kurulması düşünülebilir.

Sonuç olarak, 3 Ekim tarihinde başlayan yeni dönemde AB hedefi, ülkemizin ekonomisi açısından akılcı bir çıpa, hukuki alt yapısı açısından ise güçlü bir demokratik-politik çerçeve oluşturmaktadır. Bu yeni ortamda, sanılanın aksine, bütün önemli konularda, inisiyatif üstünlüğünün elimizde olması gerektiğini unutmamalıyız.

III. OTURUM

TRANSATLANTİK İLİŞKİLERİN GELECEĞİ NASIL ŞEKİLLENİYOR?

ABD – AB İlişkilerinin Bölgesel Güçlere Etkisi Nasıl?

Prof. Beril Dedeoğlu
Galatasaray Üniversitesi

Transatlantik İlişkiler

Transatlantik ilişkiler, büyük ölçüde NATO’nun günümüz uluslararası sistemine yönelik yeni anlayışı ile ABD/Avrupa ayrılığını ya da işbirliğini konu edinen bir anlam taşımaktadır. Buna göre:

NATO içindeki farklı tutum ve beklentilerin başlıkları:

NATO’nun yeni politikaları çerçevesinde, hemen tüm üyelerinin uzlaşısı içinde olduğu tehditler, kısaca asimetrik tehditler olarak tanımlanabilir. Doğu/Batı ayrışması, denetimsiz nükleer silahlanma, terörizm ve sınır aşan suçlar ile etnik/dinsel çatışmalar bu çerçevede öne çıkan konulardır.

Bununla birlikte,

a- Tehdidin **öznesi** konusunda, üyeler arasında anlaşmazlık bulunmaktadır. İran ve Irak’ın “haydut devlet” olmaları, savaş suçlularının uluslararası mahkemede yargılanması, Guantanamo ve Irak hapisanelerindeki tutuklular, İsrail’in sertlik politikası ve Hamas’ın siyasal parti/terörist örgüt sayılıp sayılmaması anlaşmazlıkların özünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tehdit konusunda ortaklık içinde bulunanlar, düşman konusunda farklı tanımlar yapmaktadır.

b- Mücadelenin **öncelikli alanı** konusunda üyeler arasında anlaşmazlık bulunmaktadır.

Hard Security konusunda, Avrupa’da konuşlanan silahların ve savunma sistemlerinin Eski Doğu Avrupa, yeni NATO üyelerine kaydırılması ile Karadeniz’de askeri birliklerin konuşlandırılması, Rusya’nın ve İran’ın çevrelenmesine hizmet etmesi ile Avrupa devletlerinin hareket alanını sınırlaması bakımlarından tüm NATO üyelerince kabul görmemektedir. Ayrıca, AB’nin kendi savunma sistemlerini geliştirmesi konusunda da farklı tutumlar bulunmaktadır.

“Soft security” bakımından ise, demokratikleşmenin özellikle Ortadoğu ve Kafkasya’da sağlanması, toplumlar arası iletişim zeminlerinin yaratılması konularında hemfikir olunsada, özellikle Afganistan’da çok başarılı olunamamasından kaynaklanan güvensizlik ortamı bulunmaktadır. Ayrıca, Avrupa devletlerinin bir kısmı Irak’taki süreci demokratikleşme değil, kriz yönetimi olarak ifade etmektedirler.

c- Mücadelenin öncelikli coğrafyası konusundaki görüş ayrılığı ise, **müdahale** konusuyla ilintilidir ve özellikle de Irak-İran ile Güney Kafkasya ülkelerini kapsamaktadır. ABD, Irak'ta kendisinden doğacak boşluğun NATO ile doldurulmasını ve bu yolla da İran'ın çevrelenmesini, Gürcistan'da benzer bir uygulamanın gerçekleşmesini talep etmektedir. Dolayısıyla ABD NATO'nun faaliyet coğrafyasını Karadeniz-Hazar havzasına yönlendirme arzusundayken NATO'nun bazı Avrupa'lı devletleri ise öncelikli coğrafya'nın hala Balkanlar ve Akdeniz olmasında ısrar etmektedirler.

d- NATO'nun muhtemel **genişlemesi** konusunda da görüş ayrılıkları bulunmaktadır³ Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya tartışılmakla birlikte, esas tartışmalara konu olan ülkeler Gürcistan, Azerbaycan ve hatta Japonya, Yeni Zelanda ve Avusturalya'dır. Bu son üç ülkenin NATO'ya dahil edilebileceğini dile getiren ABD'nin, NATO'nun Trans-atlantik bağını by-pass etmesi olarak algılanmış, hatta bir şantaj olarak bile değerlendirilmiştir. Ayrıca Avrupa'nın bazı devletleri Rusya nedeniyle Kafkasya ülkelerine sıcak bakmamakta, hatta bu konuda bir gerekçe olarak, Gürcistan'ın NATO'ya alınmasının İsrail'in başvurmasını kolaylaştıracak bir durum olması gösterilmektedir.

B.E. Selim Kunalalp, B.E. Özdem Sanberk , Prof. Beril Dedeoğlu, B.E. Murat Bilhan

Transatlantik ilişkilerdeki anlaşmazlıkların sürdürülebilirliği:

Müttefik güçlerin birlikte hareket ettiği, ancak ABD'nin önemli ölçüde ön plana çıktığı Irak işgali ve sonrasındaki uluslararası konjonktür aslında NATO içindeki farklılıkların sürdürülmesine izin vermeyen bir yapıyı hazırlamıştır.

a- ABD, Irak'ın yeniden yapılandırılmasında olduğu gibi, küresel politikalarında da başarılı olamamıştır. ABD, Latin Amerika'dan Hindistan'a kadar bir çok toplum nezdinde sistemin suçlusu konumuna düşmüştür.

b- ABD'nin başarısızlığı ve sistemde doğacak boşluğu dolduracak bir başka güç bulunmamakta, dolayısıyla ABD'nin başarısızlığından AB başarısı çıkmamakta, tam tersine “birlikte sürüklenme” tehdidi yaşanmaktadır. Üstelik, ABD'nin uygulamaları, sözkonusu bölgelerdeki halkları, aynı zamanda “Batı” karşıtlığına sürüklemiş, bu da özellikle Avrupa'yı giderek içe kapanmacı, korunmacı bir siyasete zorlamıştır. Avrupa'nın, ABD yanında yer almaktansa olayların dışında yer almayı tercih eden devletleri, giderek düşman konusunda ABD ile aynı çizgiye taşınmış, “islamofobi” yaygınlaşmış, bu da Avrupa da “yeni-milliyetçilik”i beslemiştir. Üstelik Avrupa'daki yaygın düşünce “Doğulu öteki”nin tehdit haline gelmesinin sorumlusunun ABD olduğudur. Bununla birlikte, paradoksal olarak NATO üyelerinde benzer tehdit algıları bulunmakta ve bir yandan ABD'nin Irak'taki varlığı eleştirilse de, öte yandan da bölgeden çıkmaması arzu edilmektedir.

c- Transatlantiğin iki yakasını bir araya getirebilecek ortak düşmana ihtiyaç bulunmaktadır. Bu düşmanın görünür, tanımlı ve gerçek bir rekabet yaratacak biçimde “Batı”nın gücüyle orantılı olması gerekmektedir. Muhtemelen NATO bir ittifak sistemi olduğuna göre, “öteki”nin de bir ittifak sistemi olması beklenecektir. Bu ittifakın içinde; terör, nükleer silahlar, güç, enerji ve İslam olgularının bulunması, transatlantik bağları destekleyecektir.

³ 29 Mart 2004 tarihinde Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın katılımlarıyla 26 üyeli olmuştu.

Olası Gelişmeler:

a- Avrupa Birliği – Amerika ittifakının karşısına Rusya/İran ve belki Çin ittifakının yerleşmesi sözkonusu olabilir. Bu durum, ABD’nin olduğu gibi Rusya’nın da reddetmeyeceği yeni bir güç dengesi olabilir. İdeolojik olarak “otoriter demokrasi”- “liberal demokrasi” ayırımına dayanabilecek bu ikili yapı, taraflar arasında ekonomik geçişkenliğe izin veren, ancak siyasal geçişkenliğe izin vermeyen bir “coğrafi etki paylaşımı” esasına dayanabilecektir.

b- Bir bakıma küçük çaplı örneği 19.yüzyılda Fransa ile İngiltere arasında denenmiş bu sistemdeki en temel değişken, Avrupa ülkelerinin önemli bir bölümünün şimdiki ABD yönetimiyle bu türden bir projede yer almak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedendir ki, ABD-AB ilişkilerinin temel dinamiği Rusya haline gelmiştir. ABD, Rusya ile “ikilik” yaratacak adım attıkça AB’nin bazı üyeleri bu ülkenin yanında yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle ABD Rusya’ya yanaştıkça, AB Rusya’dan uzak durmakta, ABD Rusya’dan uzaklaştıkça AB Rusya’ya yanaşmaktadır. Oysa, ABD-Rusya ilişkileri denetimli gerginlik içinde düzenlenecek gibidir ve AB bunu bozan uygulamalarda bulunmaktadır.

c- G.W.Bush yönetimi iktidarı terk etmeden, sözkonusu projenin yaşama geçme şansı pek bulunmamakla birlikte, ABD’nin Irak’tan çekilme söylemleri, süreci hızlandırıcı etki yapabilecektir. ABD’nin bölgeden çekilmesiyle ortaya çıkabilecek kaos senaryoları, muhtemelen en fazla AB ülkelerini tedirgin etmektedir.

Türkiye:

a- Türkiye, AB üyelik perspektifinden uzaklaşmadığı sürece NATO içinde tarafları aynı çizgide toplayabilecek *hard ve soft security* özelliklerini barındıran bir ülkedir. NATO içindeki Akdeniz/Karadeniz stratejik tercihleri, “Doğu/Batı çelişkisi” ve asimetrik tehditler bakımından tam da kesişim noktasında bulunan Türkiye’nin tercihleri, süreci ilk kez belirleyebilecek niteliktedir.

b- Türkiye, Irak ya da bir diğer alandaki NATO angajmanının öncelikle “soft security” boyutunu destekleyebilir, eğer NATO’nun topyekun bir görevi sözkonusu olursa, bunun dışında kalması da düşünülemez. Ancak, Irak’taki Türk askeri varlığı bir diğer NATO ülkesi ile aynı durum değildir. Şii bölgesinde yer alsa, dinamiklere hakim olamaz, sunni bölgesinde “direnişçi”lerle de işbirliği yapmak durumunda kalır, Kürt bölgesinde görev alması ise Irak sorunun, Türkiye-Kuzey Irak sorununa dönüştürebilir.

c- Türkiye için temel sorunsal, eğer Rusya-İran eksenli bir yeni güç dengesi oluşacak ise, siyaseten bu iki ülkeyle olan ilişkisini “Batılı müttefik” olarak gerginleştirmesi sürecidir. Muhtemel ayrışma, içine Gürcistan ve Azerbaycan’ı, belki Ukrayna’yı (belki yarısını) da alan bir çizgiden geçecek gibidir. Dolayısıyla Türkiye’nin temel sorunu Rusya ve İran ile ve belki Irak ile gerilim politikası uygularken, aynı zamanda bu ülkelerdeki halklarla diyalog politikası sürdürmeyi başarabilmesinde gibi görünmektedir.

Prof. Ali Karaosmanoğlu
Bilkent Üniversitesi

Avrupa Birliği siyasi bir birliğe gidiyor mu tartışması

AB'nin performansına bakıldığında bir kriz durumu şu an gözlenebilir. Ancak bu noktaya gelinmeden önce Birliğin yavaş da olsa bir siyasi birlik oluşturma niyeti Avrupalılarda var. Bu siyasi birlik oluşturma niyeti yanında, dünyada önemli bir rol oynamak için Savunma politikalarını geliştirme yolunda bir amaç var, ve bu amaca yönelik adımlar atıldığı görülebilir.

Bu noktada bazı sorular önem kazanıyor.

- 1) Eğer gelişme bu yöndeysse Avrupa Birliği ile NATO arasındaki ilişki nasıl şekillenecektir?
- 2) AB ile AB işbirliği nasıl değişir?
- 3) Türkiye bu tartışmalardan/çekişmelerden nasıl etkilenir ve Türkiye bunları nasıl etkileyebilir?

Soğuk Savaş döneminde NATO içinde pek çok transatlantik uyuşmazlığı ortaya çıktı ve bunlar halledildi. Ancak o uyuşmazlıklarla bugünkü arasında önemli farklar var. O zaman belli bir tehdit vardı ve bu tehdidin varlığı birleştirici idi. Ama bugün pek çok tehdit var ; tehditlerin önceliği tartışmalı. Ayrıca tehditlerle baş etmede de anlaşmazlıklar var. Tarafların tehditleri algılamalarında farklılıklar söz konusu. Atlantığın iki yakasındaki tarafların tehditlerle baş etme vasıtalarının neler olacağı, bu vasıtaların nasıl kullanılacağı ve kullanılma zamanı tartışma konusu.

Bir diğer önemli nokta, bugün Amerika'nın savunduğu değerler ile ABD'nin uygulamaları arasında çok büyük bir boşluk var. Soğuk Savaş döneminde böyle bir boşluk yoktu. Bu husus Avrupa'yı Amerika'dan uzaklaştıran bir durumdur.

Üçüncü konu, Soğuk Savaş zamanında uyuşmazlıklara kamuoyları bugünkü kadar müdahil olmamıştı. Ancak bugün kamuoylarının bu çerçevede de etkisi söz konusudur.

Tüm bunlara rağmen bugün özellikle Irak'ta Amerika'nın yaşadığı zorluklardan dolayı iki tarafın birbirine yakınlaşma gösterdiğine şahit olduk. Avrupa'da da artık Amerika'yı bu kadar yalnız bırakmayalım çünkü Irak son derece önemli Irak'tan çekilecek olursa, başarısızlık olursa pek çok sorun çıkacak diye Avrupa da biraz ABD'ye destek olma temahülü gösteriyor. Fakat bu acaba belli bir ölçüde de olsa bir işbirliğine gider mi?

Bu konuda bazı zorluk alanları var.

İşbirliğine yeniden başlama temahülü ile ABD ve Avrupa kamuoylarının karşılıklı tutumları arasında bir çelişki var. İki tarafın kamuoyları birbirinden pek fazla hoşlanmıyor. Avrupa'nın kamuoyunda ABD'ye karşı bir tavır söz konusu iken; ABD kamuoyu Avrupa'yı umursamıyor, bazıları da Avrupa'ya karşı bir tavır sergiliyor. German Marshall Fund'ın araştırmasına bakıldığında da bu mevcut durumu ortaya koyuyor.

İkinci engel, transatlantik işbirliğini canlandırma çabaları kriz döneminin içinde sürdürülmeye çalışılıyor. ABD bakımından kriz, Amerika'nın global liderliği, inandırıcılığı ile ilgili bir kriz. Irak meselesi yüzünden ABD'nin inandırıcılığı ve liderlik konumu tehlikeye girmiş vaziyette. Amerika'nın bugün bir imaj sorunu var, bunun üstesinden gelmeye çalışıyor. Avrupa bakımından kriz bir iç politika sorunu olarak ortaya çıkıyor. Anayasal anlaşmanın reddedilmesi, finansman sorunları, AB kamuoyundaki irade eksikliği gibi, Özellikle Avrupa'daki kamuoylarının bu irade eksikliği dolayısıyla savunmaya yatırım yapma konusundaki büyük isteksizliği. Bu yüzden her iki tarafında

dünya politikalarını etkileme gücü gittikçe azalıyor. Bu yaklaşım işbirliği olanaklarını sınırlandırıyor. Her iki taraf da önce herkes kendi krizini halletsiz tavrı içinde.

Bu sorunun 1960-70'li yıllara dayanan kökleri var. O dönem Avrupalı pek çok yazarın ABD'yi Avrupa'dan atma düşüncesini kaleme aldığı dikkat çekiyor. Almayan'da olduğu gibi Fransa ve İtalya'da vardı. ABD'de de bu tür algılamalar var. ABD'lilerin AB'yi bilmediği, bilenlerin ise karşı olduğu vurgulanıyordu. Taraflar arasındaki siyasi uyuşmazlık, değerler arasındaki farklar tartışmasını ortaya çıkartıyor.

Böylelikle siyasi transatlantik uyuşmazlık değerler meselesine dönüşüyor. Örneğin kyoto sözleşmesi, uluslararası ceza mahkemesi kararları gibi konular iki tarafca birbirinden ayrı değerlendiriliyor. ABD'nin ulusal hukuku ön planda tutan yaklaşımına karşın AB uluslararası hukuku ön planda tutuyor. İnsan haklarının geçerliliği, ne zaman önemli ne zaman önemsiz olabileceği farklı algılanıyor. "Demokratik değerler" söz konusu olduğunda genel çerçevede mutabakattan bahsediliyor ancak her iki taraf için bu kavram farklı anlaşılıp farklı okunuyor. Ortak vizyon eksikliğini ortaya koyuyor. Bu şartlar altında sağlanacak bir işbirliği hem alan hem de süre bakımından çok sınırlı olabilir. Dolayısıyla entellektüel altyapı ve kamuoyları işbirliğini kısa süreli hale getiren birer unsur olabilir.

Sonuç olarak hem ABD hem AB bu engellere karşı yeni bir işbirliği sistemi geliştirmek için çaba harcıyor. ABD'de ilgi çekici araştırmalar yapılıyor. Buna göre değerler meselesini bir tarafa bırakıldığında bir takım ortak tehditler ve çıkarlar ortaya çıkıyor. Avrupa'da da pratik bir yaklaşımla müşterek çıkarlarını göz önünde tutarak işbirliğine gitmeye yönelik bir tavırdan söz etmek mümkün. Bu meselede Avrupa içinde bir tarafta Fransızlar diğer tarafta diğerleri yer alıyor. Fransızlar, AB'nin dünya politikasının şekillenmesinde etkili bir rol oynamasını, savunma politikası konusunda ilerlemesini, ABD'yi Avrasya'da dengelemek için Avrupa'nın güçlenmesi gerektiğinin ve daha aktif olması gerektiği görüşündedir. Diğer kesim ise Amerika'nın dengelenmesinin çok olumlu olmayacağı kanısında; ABD'yi dengelemek yerine ABD ile eşit düzeyde işbirliği yapılmasını öneriyor. Yani AB önemli bir aktör olmalı, gücünü artırmalı o takdirde Amerika ile eşit düzeyde işbirliği yapabilir ve eşit düzeyde karar mekanizmasında yer alabilir ve işbirliğinde Amerika'nın altında ezilmez fikrini paylaşıyor. Bu düşüncelere sahip olanlar bugün çoğunlukta. Ancak yeni üye ülkelerin, yeni liderlerin tutumuna gelince ABD ile işbirliğini destekler tavrı sergilediklerini söylemek yanlış olmaz. Fransa gibi başka düşünme eğilimi olanlar varsa bu yaklaşım giderek zayıflayacaktır.

Türkiye burda çok olumlu bir durumdadır; Avrupa'nın savunma bakımından güçlenmesinin ve daha etkin bir rol oynayabilmesinin Türkiye ile büyük bağlantısı var. Türkiye'nin Avrupa Birliği dış politika ve güvenlik politikası karar mekanizmasına tam olarak girmesi yani tam üye olması Avrupa Birliği bakımından çok büyük bir kazançtır. Türkiye'nin çok önemli ve güçlü silahlı kuvvetlerinin AB'nin içinde olması, yetkin teknolojiyi kullanmasının yanında jeostratejik konumu bakımından enerji yollarına yakınlığı ve enerji yollarının Türkiye'nin üzerinden geçmesi Avrupa'ya güvenlik ve dış politika bakımından hesaba katılması gereken kriterlerdir.

IV. OTURUM

ABD – AB ARASINDA TÜRKİYE; TÜRK DIŞ POLİTİKASINI BELİRLEYEN YENİ PARAMETRELER NELER?

Prof. Mustafa Aydın
TOBB Ekonomi ve Teknoloji
Üniversitesi

Geleneksel Türk Dış Politikasındaki Dengelerin Değişmesi: Türkiye – AB – ABD üçgeninde gözlemler

Daha en baştan belirtilmeli ki, bu toplantının başlığı Türkiye'nin AB ile ABD arasında bir tercih yapmak zorunda olduğu izlenimini uyandırmamalı. Nitekim Türkiye'nin Osmanlı geçmişinin tecrübelerinden süzülerek gelen dış politikası, geleneksel olarak zaten büyük güçler arasında denge kurma arayışlarına dayanır. ABD büyük ölçüde ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra resme dâhil olmuştur ve Soğuk Savaş döneminde Türkiye, Batı Bloğuna dâhil olmakla birlikte, sıklıkla ABD ile SSCB arasındaki dengeyi kullanmaya çabalamıştır. Batı Bloğu içinde de sık sık ABD ile AB arasında denge kurmaya çalıştığını görürüz.

Soğuk Savaş döneminde Türkiye'nin Batı Bloğu içerisindeki politikalarına baktığımızda, genel olarak sarkaç misali Avrupa ile ABD arasında gidip geldiğini, bir anlamda kararsız kaldığını görürüz. Bu süreçte Türkiye'nin tercihi genel itibarıyla Avrupa'dan yana olmakla beraber, nihai sonucu belirleyen büyük oranda dışsal faktörler olmuştur. Bir taraftan ABD'nin nükleer şemsiyesi ve Batı Bloğu içerisindeki etkin konumu, diğer yandan Avrupa'nın zaman zaman Türkiye'yi iten politikalar izlememesi, Türkiye'yi Soğuk Savaşın yoğun olduğu dönemlerde büyük ölçüde ABD'ye yakın bir konuma getirmiştir. Soğuk Savaş döneminin güvenlik sorunlarının ön planda olması, ABD'yi, Batı blokunun lideri olarak Türkiye'nin dış ilişkilerinde öne çıkarmıştır. Öte yandan, Soğuk Savaşın tavsadığı dönemlerde, Türkiye Batı içerisinde Avrupa'ya daha yakın durmaya çalışmıştır. Bir başka açıdan ise Türkiye'nin temel tercihinin Avrupa olduğu, fakat Avrupa tarafından itildikçe ABD'ye yaklaşmak zorunda kaldığı ifade edilebilir. Avrupa'yla ilişkilerin gerildiği her dönemde ABD'den destek aranmıştır.

1980 darbesi ve sonrasında AB ve ABD'nin Türkiye'ye karşı tutumları yakın dönem için çok etkili olmuştur. ABD Türkiye'de askerlerin yönetime el koymalarını ve sonrasında siyasi arenada sert tedbirler almalarını gerçekçi bir perspektiften değerlendirerek, büyük tepki göstermez, hatta desteklerken, Avrupa (özellikle Kuzey Avrupa) ülkeleri Türkiye'de demokrasinin bir kere daha kesintiye uğramasını kabul etmek istememişler ve siyasilere yönelik baskılar ile insan hakları ihlallerine sert tepki göstermişlerdir. Bu sürecin sonunda Türkiye'nin Avrupa'yla ilişkileri sekteye uğrarken; ABD ile 1990'ların başında "stratejik ortaklık" kavramıyla tanımlanacak ilişkilerin kurulmasına girişilmiştir.

Yakın döneme kadar Türkiye açısından Avrupa (ve bir noktadan sonra onu temsil eden AT/AB) *soft power*'ı ABD ise *hard power*'ı temsil etmiştir. AB, bir yumuşak güç olarak

üçüncü ülkelerle ilişkilerinin merkezine **uyumu** oturtmuş; AB'ye dâhil olmak isteyen ülkelerde demokratikleşmeyi, insan haklarını, serbest piyasa ekonomisini ve şeffaflaşmaya yönelik değişimi desteklemiştir. ABD'nin öncelikleri ise biraz daha farklı gelişmiş, ilişkilerin merkezinde **stratejik önem** yer almıştır. ABD'de de demokrasinin geliştirilmesi ve insan haklarına saygı gibi konulara önem vermekle birlikte, Türkiye gibi ülkelerin Batı Bloğu içinde ve ABD yanındaki konumlarını tehlikeye atacak düzeyde bunlar üzerinde durmamış, önceliği stratejik birlikteliği sağlamak olmuştur. Bu yapı içerisinde, üçüncü devletler ABD'yle işbirliği yaptıkları sürece AB'nin ısrarla üzerinde durduğu demokratikleşme, insan haklarına saygı, azınlık hakları, şeffaf yönetim gibi konularda fazlacıya zorlanmamışlardır.

Bu çerçevede Türkiye ile Yunanistan'ın karşılaştırılması ilginç saptamaları ortaya çıkartabilir. Yunanistan 1980'li yıllarda kendisine AB üyeliğini öncelik aldığı için, üyelik öncesi ve sonrasında AB'den gelen baskılarla giderek daha demokratik, insan haklarına daha saygılı bir yapıya dönüşürken, Türkiye NATO ve ABD'ye yakın durarak, 1990'lı yıllara kadar insan hakları ve demokrasi konusunda üzerinde fazlacı baskı hissetmedi. Böyle oluncada 1981'den sonra AB-Yunanistan ve ABD-Türkiye ilişkileri bu iki ülkedeki dönüşüm ve değişimler arasındaki farklılığı ortaya çıkarttı.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Yukarıda ifade edilen yapı içerisinde Türkiye, Soğuk Savaş döneminde belirli konularda iki blok arasındaki farklılıklardan ve zaman zaman da Batı içerisinde ABD ile Avrupa arasındaki ufak tefek fikir ayrılıklarından faydalanmaya çalışmıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte SSCB ortadan kalkmış, ABD ile AB'nin Türkiye'yle ilgili genel beklentileri konusunda ise belirgin bir yakınlaşma söz konusu olmuştur. Özellikle AB'nin Türkiye'nin Batı yönelimi için bir çıpa görevi görmesi gerektiği, bu çerçevede Türkiye'nin Avrupa bütünleşmesine giderek daha fazla dâhil olması ve bunun içinde değişip, dönüşmesi gerektiği kabul edilmiştir. AB ile ABD arasındaki bu ortak kanı Türkiye'yi dış ilişkilerinde ve onunla birlikte iç siyasi yönelimlerinde alternatifsizliğe zorlamaktadır. SSCB ortadan kalkınca yerine bir türlü yeni bir gücün konulamamış olması, Türkiye'nin Avrasya'daki arayışlarının istenen sonucu vermemesi ve AB ile ABD'nin Türkiye konusunda büyük ölçüde örtüşen arzuları Türkiye'yi dış politikasında özel konularda (örneğin, Kıbrıs) sıkıştırmıştır.

AB-ABD farklılığı Türkiye'nin iç dinamiklerini de etkilemektedir. İki gücün fikir birliği içerisinde yapılmasını istediği reformlara Türkiye'nin direnmesi çok zorlaşmaktadır. Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan yapı içerisinde bu iki gücü bir tarafa bırakıp başka alternatifleri değerlendirme fırsatı da büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Türkiye, AB ilişkileri sorunlu da olsa bir kere bu çerçevede ilerlemeye başlayınca, bu sefer AB ile ABD Türkiye konusunda anlaşsa da, anlaşmasa da zor durumda kalmaktadır. Örneğin Kıbrıs meselesi gibi anlaştıkları alanlarda Türkiye bekleneni uygulamak zorunda bırakılmaktadır (örn. Annan Planının kabulü), çünkü karşı güç bloku oluşturacak fazla alternatifi yoktur. Bu iki gücün anlaşamadıkları alanlarda ise (Örneğin, Irak Savaşı'nda söz konusu olduğu gibi), bu sefer Türkiye hangisiyle birlikte hareket edeceği konusunda çelişkiye düşmekte, Türkiye'yi AB ile ABD arasında tercihe zorlayan şartlar dış politikada sorunları gündeme getirmektedir. Kısaca, iki gücün çatıştığı durumlarda Türkiye ABD'yle hareket ederse AB süreci tehlikeye girmekte, AB'yle hareket ettiğinde de, kendini küresel güçle karşı karşıya bulmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde Avrupa ile ABD arasındaki anlaşmazlıklar Türkiye açısından büyük sorun teşkil etmiyor, hatta taraflardan daha fazla ödün elde etmek için avantajına kullanabiliyordu. Fakat, yukarıda da izah edildiği üzere, şimdi durum farklı. Gelecekte, Türkiye AB'yle entegrasyonunu ilerlettikçe, AB ile dış politikasını da uyumlulaştırması gerekecek ve bu durumda AB-ABD gerginliklerinin Türkiye-ABD ilişkilerine

yansımaya engel olamayacaktır. ABD'nin ilgisinin son dönemde giderek daha çok Türkiye'nin çevresine odaklanması, bu konuda yaşanacak güçlüklerle işaret etmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin AB'yle entegrasyonu derinleştikçe, bu üzerindeki AB baskısının daha yoğun hissedilmesine neden olacaktır ve durumda dengeleyici ABD etkisi eskisi kadar kullanılamayacaktır. Öte yandan, Türkiye'nin AB'nin kendisiyle ilgili niyetlerinden (özellikle tam üyelik konusunda) tam emin olmadığı için, tüm politikalarını sadece AB'yle uyumlaştırma ve tam birliktelik yoluna da gidememekte, herhangi bir olumsuz gelişmeye karşı diğer alternatiflerini (başta ABD olmak üzere) canlı tutmaya çalışmaktadır. Bu denge oyunu da Türkiye'nin hem iç hem de dış politikalarında gerilimler yaratmakta, yönetilmesi zor ortamlar doğurmaktadır.

AB ve ABD'yi tamamen birbirinden ayrı ve Türkiye'yi zıt yönlerle çeken kutuplar olarak da düşünmemek lazımdır. Aslında bu iki güç kendi aralarında fikir ayrılığına düşseler de, dış dünya ile ilişkilerinde işbirliği yapabilmektedirler. Bu çerçevede aralarında bir görev dağılımı olduğu izlenimi doğmaktadır ki: ABD, daha çok NATO ve güvenlikle ilgilenmekte, NATO'nun genişlemesi her zaman ABD'nin girişimi ile olmaktadır. AB ise daha çok yumuşak güç kullanımının gerektiği alanlarda devreye girmekte, özellikle AB'nin çevresinin dönüştürülmesi, demokratikleştirilmesi görevini üstlenmektedir. Bu görev dağılımının yakın gelecekte de devam edeceği düşünülmelidir.

Gelecekte AB ile ABD'nin ortaklaşa ilgilenecekleri ve belki de farklılaşabilecekleri alanlar olarak Orta Doğu ve Geniş Karadeniz bölgesi öne çıkmaktadır. Buralara yönelik ilgilerinin artarak devam etmesi, Türkiye'yi kendi bölgesel çıkarları ile bu güçlerin daha genel çıkarları arasında bir denge aramaya zorlayacaktır. Özellikle AB ve ABD'nin bu bölgelere yönelik politikalarının farklılaştığı durumlarda Türkiye'nin bu dengeyi kurmasının hayli zor olacağı şimdiden anlaşılmaktadır.

Öte yandan, Soğuk Savaşın sona ermesinden bu yana Türkiye'nin kendi bölgesel çıkarları ile bğyğk güçlerin daha genel küresel çıkarları arasında uyum sağlamak zorlanmakta olduğu açıkça görülmektedir. 1990'ların başında Türkiye özellikle Avrasya coğrafyasında ve bir ölçüde de Orta Doğu'da AB ve ABD'ye dayanarak etkin olmaya çalışmış, bu bölgelerde aracı ülke rolünü üstlenerek Batıyı temsil eder hale gelmek istemiştir. Bu dönemde ABD ve AB uzak dururken, Türkiye bu iki gücü kendisini desteklemeleri için bölgeye çekmeye çalışmıştır. Şimdilerde ise AB ve ABD kendiliklerinden Avrasya ve Orta Doğu'ya ilgi göstermektedirler. Fakat bu sefer de Türkiye, bu ilginin kendi dar ulusal çıkarları için zararlı olabileceğinin farkına varmıştır. Bu çerçevede özellikle Geniş Karadeniz coğrafyasında yüzyıllardır çekiştiği, rakip gördüğü Rusya ile işbirliğini geliştirmeye başlamıştır. Bu, AB ile ABD'nin bölgede etkin olmaya başlamalarının Türkiye'nin kendi çıkarlarını zayıflattığını düşünmesinin bir göstergesidir.

Bu üçgende önümüzdeki dönemde Türkiye'yi sıkıştıracak bir sorun olarak öne çıkabilecek konuların başında Kıbrıs gelmektedir. Kıbrıs konusunda AB ve ABD genelde uyum göstermektedir, ancak özelde ayrışma söz konusudur. Hem ABD ve hem de AB Kıbrıs'ın AB üyeliğinden önce sorununun çözülmesinin gerekliliğine inanmışlardı ve bunun için Annan Planı'nı desteklemişlerdi. Planın kabul edilmesi AB, ABD ve BM'nin sorundaki sorumluluğunu ortadan kaldıracaktı. Fakat ABD ve ABD'nin Annan Planı'nın temeli oluşturan tek devletli ve -yönetmelik anlamda- iki kesimli bir çözümü prensip olarak kabul etmelerine rağmen, işleyen süreçte destekledikleri politikalar farklılık arz etmektedir.

Sorun olabilecek ikinci konu Genişletilmiş Orta Doğu Projesi kapsamında Türkiye'nin İran ve Irak ile ilgili olarak belirsiz bir tutum sergilemekte olmasıdır. Bu iki konuda ABD ile genel olarak Avrupa'nın görüşlerinin ayrıştığı gözlenmektedir. Önümüzdeki dönemde Türkiye de kendi pozisyonunu daha net bir şekilde ortaya koymaya zorlanabilecektir.

Üçüncü olarak, Türkiye enerji alanında etkin rol oynamak istemekte, bu da Türkiye'yi hem AB hem de ABD ile işbirliğine zorlamaktadır. Fakat enerjinin odaklandığı geniş

Karadeniz coğrafyasıyla ilgili Türkiye'nin bu güçlerden ayrışan politikaları potansiyel bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Buna paralel olarak NATO ve AB'nin Karadeniz'e doğru genişlemesinde de bu perspektifler etkili olacaktır. AB ve NATO'nun genişlemesine Türkiye'nin yaklaşımı genelde olumlu olmasına rağmen, güç dengelerinin belirlenmesinde kuşkulu bir tavır sergilemesi beklenmelidir. Bunun yanı sıra eğer AB genişlemeyi reddederse bu da bir problem alanı yaratacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin ABD'yi arkasına alarak AB'ye yönelmekten başka çıkışı gözükmemektedir. Türkiye için AB'nin dışındaki dış politika girişimlerinin "iyi yönetilmesi" ve alternatif olarak sunulan girişimlerin sonuç alması mümkün gözükmemektedir.

KONUŞMACILARIN ÖZGEÇMİŞLERİ

I. OTURUM

Sunum: Doç. Dr. Çağrı Erhan, 1972’de İstanbul doğumludur. 1993’te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. Aynı üniversitede, 1996’da uluslararası ilişkiler yüksek lisansını, “Türk-Amerikan İlişkilerinde Afyon Sorunu” başlıklı tezi savunarak tamamladı. 2000 yılında da, “Osmanlı-Amerikan Siyasi İlişkileri” başlıklı teziyle, Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümünde doktor unvanını aldı. 2003’te siyasi tarih doçenti olmuştur. Nisan 2000’den bu yana, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyeliği yapan Çağrı Erhan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri’nde, “Osmanlı Diplomasi Tarihi”, “Türk-Amerikan İlişkileri”, “Uygarlık Tarihi”, “NATO” ve “Amerikan Diplomasi Tarihi” derslerini vermektedir. Aralık 2005’ten bu yana Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürlüğü görevini de sürdürmektedir.

Değerlendirme: Dr. Faruk Loğoğlu, Danimarka (1993-1996), Azerbaycan (1996-1998) ve ABD (2001-2006) nezdinde T.C. Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. Diğer dış görevleri ise, sırasıyla, Belçika, Bangladeş, Birleşmiş Milletler (New York) ve Almanya’da olmuştur. Dışişleri Bakanlığına 1971 yılında giren Dr. Loğoğlu, merkez dairelerinde daha çok siyasi konularda çalışmış, Ortadoğu, Avrupa, Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkileri üzerinde yoğunlaşmıştır. 1998’de Azerbaycan’dan merkeze dönüşünde, önce çok taraflı siyasi işlerden sorumlu Müsteşar Yardımcılığı (1998-2000), sonra Bakanlık Müsteşarlığı (2000-2001) yapmıştır. 1941 yılında Ankara’da doğan Dr. Loğoğlu, Tarsus Amerikan Koleji’nden sonra ABD’de Brandeis Üniversitesi’nden mezun olmuş, Princeton Üniversitesi’nden de siyasi ilimler alanında doktorasını almıştır. Dışişleri Bakanlığına katılmadan önce Vermont eyaletindeki Middlebury College’da siyasi ilimler alanında bir yıl öğretim üyeliği yapmıştır. Dr. Loğoğlu’nun İngilizce olarak yayınlanmış *İsmet İnönü ve Modern Türkiye’nin Oluşumu* adlı bir çalışması ve çeşitli makaleleri bulunmaktadır. Mevhibe Loğoğlu’yla evlidir.

II. OTURUM

Sunum: Doç. Dr. Çınar Özen “Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü”nde lisans eğitimini tamamladı. Yüksek Lisans derecesini, İsviçre Hükümeti Konfederasyon bursuyla bulunduğu "Cenevre Üniversitesi Avrupa Enstitüsü"nden, doktorasını "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Neofonksiyonalist Teori Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 1998 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalından aldı. Yrd. Doç. Dr. Çınar Özen çok iyi derecede Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Akademik araştırma alanları; Bütünleşme Teorileri, Avrupa Bütünleşmesi, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Avrupa Güvenlik Sorunlarıdır. Bu alanlarda yayınlanmış çok sayıda İngilizce, Fransızca ve Türkçe makaleleri vardır. Yrd. Doç. Dr. Çınar Özen 'in Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konusunda Fransızca olarak hazırlanmış "La Turquie Devant le Defi Europeen : Aspects Economique, Politique et Strategique" ve "Türkiye-Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Tam Üyelik Süreci Üzerine Etkileri" başlıklı kitapları bulunmaktadır.

Değerlendirme: Dr. Nihat Akyol Dışişleri Bakanlığı Müşaviri ve TOBB Başkan Danışmanıdır. 1998 – 2002 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği (AB) nezdinde daimi temsilciliğini yürüten Büyükelçi Akyol, diplomasi kariyeri süresince Türkiye – AB ilişkilerinde kilit makamlarda bulunmuştur. AB konusunda Türkiye’deki önde gelen uzmanlar arasında yeralan Büyükelçi Akyol, 2001 yılında Belçika’da Türkiye’nin AB üyeliğini desteklemek için faaliyete geçen Türkiye – Avrupa Vakfı’nın kurucusu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı’nın da mütevelli heyet üyesidir. Nihat Akyol’un Fransa’daki Nancy Üniversitesi’nden Devlet Hukuku dalında doktorası bulunmaktadır.

III. OTURUM

Sunum: Prof. Dr. Beril Dedeoğlu 1961 Ankara doğumlu. Yüksek Lisans ve doktorasını İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yaptı. Aynı üniversitede akademik kariyerine başlayan Dedeoğlu, Avrupa Birliği üzerine yaptığı doktorasını 1993 yılında tamamladı. 1995 yılında çalışmaya başladığı Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 1999 yılında doçent, 2005 yılında profesör olan Dedeoğlu 2000 yılından itibaren bölüm başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Bütünleşme Hareketleri, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları, AB Bütünleşme modelleri konularında dersler vermekte olan ve Faruk Sönmezoğlu'nun derlediği "Uluslararası İlişkiler Sözlüğü" yazarlarından biri olan Beril Dedeoğlu'nun "Adım Adım Avrupa Birliği", "Ortadoğu Üzerine Notlar", "Uluslararası Güvenlik ve Strateji" ve "Dünden Bugüne Avrupa Birliği" adlı kitapları ile yurt dışı ve yurt içinde yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Değerlendirme: Prof. Dr. Ali Karaosmanoğlu Uluslararası Hukuk doktorasını Lausanne Üniversitesi'nden almış olan Prof. Karaosmanoğlu, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (IISS) ve Avrupa Bilim ve Sanat Akademisi üyesidir. Stanford Üniversitesi Hoover Institution'da, NATO'da, Lahey Uluslararası Hukuk Akademisi'nde ve Princeton Üniversitesi'nde araştırma bursları kazanmış ve misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Bilkent Üniversitesi'ne katılmadan önce Boğaziçi Üniversitesi ve ODTÜ'de öğretim üyeliği yapan Prof. Karaosmanoğlu, Türk dış politikası, strateji ve güvenlik politikaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Yayınları arasında *Les actions Militaires coercitives et non coercitives des Nations Unies* (Droz); *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler* (Boğaziçi Üniversitesi); *Middle East, Turkey and the Atlantic Alliance* (Dış Politika Enstitüsü, editör); *The Europeanization of Turkey's Security Policy* (Dış Politika Enstitüsü, editor) başlıklı kitapları ve *Foreign Affairs*, *Politique Etrangère*, *International Defense Review*, *Europa Archiv*, *Security Dialogue* ve *Journal of International Affairs* gibi dergilerde basılmış makaleleri bulunmaktadır. Prof. Karaosmanoğlu, Avrupa Bilim ve Sanat Akademisi üyesidir.

IV. OTURUM

Sunum: Prof. Dr. Mustafa Aydın Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler lisans eğitiminin ardından, Lancaster Üniversitesi'nde Uluslar arası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar yüksek lisansı ile Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler doktorası yapan ve Michigan (1998), Harvard (2002) ve Atina (2003) üniversiteleri ile Richardson Institute for Peace Studies (1999) ve EU Institute for Security Studies'de (2003) misafir araştırmacı olarak bulunan Prof. Dr. Mustafa Aydın, halen TOBB Üniversitesi'ndeki öğretim üyeliğinin yanı sıra, Milli Güvenlik Akademisi, NATO Savunma Koleji, George Marshall European Center for Security Studies ve Atina Üniversitesi'nde dersler vermektedir. Uluslararası İlişkiler dergisinin editörlüğünü yürütmekte olan Aydın'ın yakın dönemde yayınlanmış çalışmaları arasında *New Geopolitics of Central Asia and the Caucasus* (2000); *Bariş Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü* (2001); *Turkey's Gulf Policy Revisited* (2002); *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century* (2003,der.); *Escaping from the Security Dilemma in the Aegean* (2004,der.) ve *Turkish-American Relations* (2004,der.) sayılabilir.

Değerlendirme: Soli Özel halen İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde ders vermektedir. Bennington College, Johns Hopkins Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Okulu (SAİS) ve Kaliforniya Üniversitesi Berkeley kampusunda okudu. ABD'de Kaliforniya Üniversitesi Santa Cruz, SAİS ve University of Washington'da Türkiye'de ise Boğaziçi Üniversitesinde ders verdi. Nokta ve Gazete Pazar'da haftalık yazıları yayımlandı. 1999-2001 arasında Yeni Binyıl gazetesinde haftada iki kez yazdı. TÜSİAD'ın Private View adlı dergisinin ve Foreign Policy dergisinin Türkçe baskısının editörlüğünü yapıyor. 1989-1992 yılları arasında Söktaş'ta genel Müdür Yardımcılığı, 1996-1999 yılları arasında ve 2000 yılından beri TÜSİAD'da başkan danışmanlığı yaptı. Halen Sabah gazetesinde haftada iki kez köşe yazısı yazıyor.

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD

İlişkiler Nereye Gidiyor?

Çalıştayı

21 Mart 2006, Salı

TOBB - Ekonomi Teknoloji Üniversitesi (ETÜ) 4. Kat Senato Salonu

Sabah Oturum: 09.30 – 13.00 / **Öğleden sonra Oturum:** 14.00 – 16.30

Moderatör: Dr. Güven SAK, Direktör

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

09.30 – 11.00

I. Oturum:

Sunum: ABD nasıl bir dünya sistemi kurmak istiyor? Güvenlik stratejileri, ekonomisinin yönü, dış politika parametreleri neler?

Çağrı Erhan – Ankara Üniversitesi

Değerlendirme: Faruk Loğoğlu – Dışişleri Bakanlığı

Açık Tartışma (1 saat)

11.00 – 11.15

Çay - Kahve arası

11.15 – 13.00

II. Oturum:

Sunum: Avrupa Birliği'nin iç dinamikleri, güvenlik politikası, ekonomik kaygıları, 3. ülkelerle ilişkiler nasıl şekilleniyor?

Çınar Özen – Gazi Üniversitesi

Değerlendirme: Nihat Akyol – Dışişleri Bakanlığı

Açık Tartışma (1 saat)

13.00 – 14.00

Öğle Yemeği

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ – ABD

İlişkiler Nereye Gidiyor?

Çalıştayı

21 Mart 2006, Salı

TOBB - Ekonomi Teknoloji Üniversitesi (ETÜ) 4. Kat Senato Salonu

14.00 – 15.30

III. Oturum Tartışma Konuları:

Sunum: Transatlantik ilişkilerin geleceği nasıl şekilleniyor? ABD – AB ilişkilerinin bölgesel güçlere etkisi neler?

Beril Dedeoğlu – Galatasaray Üniversitesi

Değerlendirme: Ali Karaosmanoğlu – Bilkent Üniversitesi

Açık Tartışma (1 saat)

15.30 – 15.45

Çay - Kahve arası

15.45 – 16.30

IV. Oturum Tartışma Konuları:

Sunum: ABD – AB arasında Türkiye; Türk dış politikasını belirleyen yeni parametreler neler?

Mustafa Aydın – TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Değerlendirme: Soli Özel – Bilgi Üniversitesi

Açık Tartışma (1 saat)

	21 Mart 2006 Toplantı Katılımcı Listesi	
	ADI-SOYADI	KURUMU-GÖREVİ
1	Nilgün Arısan Eralp	ABGS-Uluslararası Daire, Genel Sek. Yard
2	Volkan Ediger	Enerji Bkn. Danışmanı
3	Faruk Loğoğlu	Dışişleri Bakanlığı-Eski Türkiye ABD Büyükelçisi
4	İnal Batu	Dışişleri Bakanlığı (E) - CHP Hatay Milletvekili
5	Murat Bilhan	Dışişleri Bakanlığı – SAM, Merkez Başkanı
6	Selim Kuneralp	Dışişleri Bakanlığı - Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü
7	Vehbi Dinçerler	Eski Dışişleri Komisyonu Başkanı
8	Suat Kınıklıoğlu	German Marshall Fund, Ankara Ofis Direktörü
9	Necdet Pamir	ASAM, Genel Koordinatör
10	Şanlı Bahadır Koç	ASAM, Araştırmacı
11	Özdem Sanberk	E. Büyükelçi
12	Duru Duruman Özkaban	TOBB
13	İsmail Sayılır	SAREM, Binbaşı, Plan Koordinasyon Şube Müdürü
14	Serpil Işıldar	DEİK, Araştırmacı
15	Altay Atlı	DEİK, Araştırmacı
16	Fatih Özatay	Merkez Bankası
17	Çınar Özen	Gazi Üniversitesi, Öğretim Üyesi
18	Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi-ATAUM Müdürü
19	Sanem Baykal	Ankara Üniversitesi - Hukuk, Öğ. Üyesi
20	Tuğrul Arat	Ankara Üniversitesi – Hukuk
21	Meliha Altunışık	ODTÜ-Uluslararası İlişkiler, Öğretim Üyesi
22	Atila Eralp	ODTÜ-Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
23	Ali Karaosmanoğlu	Bilkent Üniversitesi -Uluslararası İlişkiler Bölümü/ Dış Politika Enstitüsü
24	Mustafa Aydın	TOBB-ETÜ, Öğretim Üyesi
25	Ramazan Gözen	Çankaya Üniversitesi
26	Hüseyin Pazarcı	Atılım Üniversitesi -Hukuk, Öğretim Üyesi

27	Soli Özel	Bilgi Üniversitesi
28	Beril Dedeoğlu	Galatasaray Üniversitesi
29	Murat Yetkin	Radikal
30	Erdal Sağlam	Referans
31	Muharrem Sarıkaya	Sabah
32	Ferai Tınç	Hürriyet
33	Ayhan Şimşek	The New Anatolian,Diplomasi Editörü
34	Semih İdiz	CNN Türk
35	Cengiz Çandar	Birgün
36	Nihat Akyol	TOBB
37	Nihat Ali Özcan	TEPAV
38	Güven Sak	TEPAV
39	Derya Sevinç	TEPAV
40	İpek Aydın	TEPAV
41	Neslihan Kaptanoğlu	TEPAV
42	Zeynep Songülen	TEPAV
43	Çınar Tan	TEPAV
44	Utku Tuncay	TEPAV
45	Ömer Fazlıoğlu	TEPAV
46	Esen Çağlar	TEPAV

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Türkiye’de kamu politikalarını şekillendirmek, bağımsız politika araştırmaları gerçekleştirmek ve ülkemizde kamu politikaları tasarımı sürecine katkıda bulunmak üzere Aralık 2004’te faaliyete geçmiştir. TEPAV, 20. yüzyılda, gelişmiş ülkelerin kamu politika tartışmalarında büyük yer kaplayan düşünce kuruluşu geleneğinin Türkiye’deki ilk temsilcilerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. TEPAV’ın ilk beş yılki faaliyet giderlerini karşılamak üzere Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)’nin katkısıyla bir fon oluşturulmuştur. Kuruluşundaki bu sağlam maddi temel, TEPAV’ın hem bağımsızlığını garanti etmekte, hem de ülkemizdeki daha önceki benzer denemelere göre avantajını oluşturmaktadır.

TEPAV bünyesinde üç ayrı enstitü bulunmaktadır. İlk olarak Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik dönüşüm sürecine politika alternatifleri sunmak üzere Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü (EPRI) 2004 yılında kurulmuştur. 2004 yılı sonrası dönemde ise hem uluslararası hem de Türkiye’deki ekonomik gelişmeleri izlemeyi, ayrıca istikrar sağlamaya yönelik politika ve uygulamaları incelemek suretiyle kamuoyunu bilgilendirme ve hükümetin ve diğer kurumların çalışmalarına katkıda bulunmayı amaçlayan İstikrar Enstitüsü (ESI) ve Uluslararası Politika Araştırmaları Enstitüsü (IPRI) 2006 yılında faaliyete geçmiştir.

TEPAV’ın temel amacı Türkiye’deki fikir tartışmalarının bilgi içeriğini artırmaktır. TEPAV, Türkiye’nin yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşüm sürecine somut, akılcı, bilimsel ve politika temelli araştırmaları ile katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede TEPAV, politika analizlerinde partiler-üstü ve tarafsız bir yaklaşım sergilemektedir.

TEPAV bünyesinde ilk kurulan **Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü EPRI**, Türkiye’nin Avrupa Birliği ve küresel ekonomi ile bütünleşme süreçlerinde Türk özel sektörünün yeniden yapılandırılması, kamu politikalarının tasarımı ve karar alma sürecine katkıda bulunulması amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede EPRI, Türkiye’nin demokrasi ve piyasa ekonomisine dayanan ilkeler doğrultusunda uluslararası sistemle bütünleşmesi görüşünü benimsemektedir. EPRI, üç temel alanda çalışmalarını düzenlemektedir; Ekonomi Etütleri Programı, Yönetişim Etütleri Programı ve Dış Politika Etütleri Programı.

EPRI Ekonomi Etütleri Programı, çalışmalarını geniş bir alanda (yatırım ortamı, sanayi politikası ve etki değerlendirmesi) Türk özel sektörünün rekabet gücünü artırmaya yönelik olarak sürdürmektedir. Ekonomi Etütleri Programı özel ve kamu sektöründeki karar alıcılara teknik olarak doğru, idari olarak uygulanabilir politika seçenekleri oluşturmayı amaçlamaktadır.

EPRI Dış Politika Etütleri Programı, Türkiye’deki ekonomik ve siyasal dönüşüm sürecinin sürdürülebilir kılınmasına katkıda bulunmak amacıyla dış politika alternatifleri üretmektedir. Uluslararası ilişkilerin tümüyle ekonomi konularından bağımsız değerlendirilemeyeceği günümüzde Dış Politika Etütleri Programı, disiplinler arası, çözüm odaklı ve politika temelli alternatifler üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. Program, Türkiye-AB bütünleşme sürecine özel bir önem atfetmekle birlikte ABD, Orta Doğu, Avrasya ve Kıbrıs gibi Türkiye’nin ekonomik dönüşüm süreci ile yakından ilgili alanlardaki siyasi gelişmeleri izlemektedir.

EPRI Yönetişim Etütleri Programı, Türkiye’de sağlıklı bir kamu idaresi ve mali yönetim sistemi oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Merkezi ve yerel seviyede kapasite geliştirilmesinin önemi göz önünde bulundurularak Program, mali izleme, saydamlık, stratejik yönetim, bölgesel kalkınma ve yönetişimin kurumsallaştırılması politikaları üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

-İstikrar Enstitüsü ESI, istikrar çalışmalarını iki başlık altında toplamaktadır. Birincisi fiyat istikrarı, finansal istikrar, kamu maliyesi ve büyüme-istihdam alanları çerçevesinde makroekonomik politikaların yakından izlenmesi ve yorumlanarak kamuoyuna bilgi aktarılmasıdır. İkincisi ise Türkiye’nin istikrar mücadelesini yakından ilgilendiren konularda çalışmalar yapmak ve projeler geliştirmektir.

Uluslararası Politika Araştırmaları Enstitüsü IPRI, uluslararası ilişkilerde meydana gelen siyasi değişimleri ve uluslararası sistemin yönelimlerini izleyerek Türkiye’nin dış politikasının şekillendirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede uluslararası politika alanında kamunun bilgilendirilmesi ve somut politika önerilerinin getirilmesi önem taşımaktadır.